

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Kutsuntajärjestelmän kehittäminen
Työryhmäraportti

Utveckling av uppbudssystemet
Arbetsgrupprapport

www.defmin.fi

Puolustusministeriön julkaisu

1

2024

Puolustusministeriön julkaisuja 2024:1

Kutsuntajärjestelmän kehittäminen

Työryhmäraportti

Kutsuntojen kehittämisen työryhmä

Puolustusministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Puolustusministeriö

Tekijänoikeuslaki (404/1961) 9 § Tekijänoikeussuojaa vailla olevat teokset

ISBN pdf: 978-951-663-459-6

ISSN pdf: 2489-3951

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Kutsuntajärjestelmän kehittäminen Työryhmäraportti

Puolustusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:1

Julkaisija Puolustusministeriö

Yhteisötekijä Kutsuntojen kehittämisen työryhmä
Kieli suomi

Sivumäärä 74

Tiivistelmä

Työryhmä esittää kutsuntajärjestelmän kehittämistä siten, että kutsuntaprosessi alkaisi koko ikäluokalle kohdennetuista maanpuolustuspäivästä ja terveystarkastuksista. Asevelvollisten ja vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuvien naisten osalta kutsuntaprosessi jatkuu vaiheeseen kaksi, jossa määritetään palveluskelpoisuus ja päätetään palveluksesta.

Maanpuolustuspäivänä annettaisiin koko ikäluokalle tietoa maanpuolustuksesta, kokonaisturvallisuudesta ja niitä tukevasta vapaaehtoistoiminnasta sekä tietoa nuorten hyvinvointia tukevista toimista. Puolustusvoimien kutsuntojen ennakkoterveystarkastus ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastus yhdistettäisiin yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kutsuntaprosessin eri vaiheita kehittämällä voidaan luoda selkeä, valtakunnallisesti yhteismitallinen ja loogisesti etenevä kokonaisuus, joka palvelee laajasti uudistukselle asetettuja tavoitteita. Maanpuolustustietämystä ja ennakkoinformaatiota lisäämällä, ennakkoterveystarkastusten laatua ja kattavuutta parantamalla sekä nuorten toimintakyvyn tukea vahvistamalla arvioidaan olevan myönteinen vaikutus kutsunnoista palvelukseen määrättävien sekä palveluksen loppuun suorittavien henkilöiden määrään. Uudistuksilla selkeytettäisiin myös eri toimijoiden vastuita kutsuntaprosessissa, joka osaltaan korostaa sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Asiasanat asevelvollisuus, kutsunnat, nuoret, maanpuolustus

ISBN PDF 978-951-663-459-6

ISSN PDF 2489-3951

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-459-6>

Utveckling av uppbådssystemet Arbetsgrupprapport

Försvarsministeriet publikation, Betänkanden och utlåtanden 2024:1

Utgivare Försvarsministeriet

Utarbetad av Arbetsgruppen för utveckling av uppbådssystemet
Språk finska

Sidantal 74

Referat

En arbetsgrupp föreslår att uppbådssystemet ska utvecklas så att uppbådsprocessen inleds med en gemensam försvarsdag och hälsundersökningar för hela åldersklassen. I fråga om värnpliktiga och de kvinnor som frivilligt söker sig till tjänstgöring fortsätter uppbådsprocessen till steg två där tjänsteduglighet fastställs och beslut om tjänstgöringen fattas.

På försvarsdagen är avsikten att ge hela åldersklassen information om försvaret, den övergripande säkerheten och den frivilligverksamhet som stöder dessa samt om åtgärder som stöder ungas välbefinnande. Den hälsundersökning som utförs på förhand vid försvarsmaktens uppbåd och hälsundersökningen för studerande på andra stadiet ska slås samman till en enda helhet.

Genom att utveckla de olika stegen i uppbådsprocessen kan man skapa en tydlig och nationellt enhetlig helhet som framskrider logiskt och som i stor utsträckning tjänar målen för reformen. Ökad försvarskunskap och förhandsinformation, bättre kvalitet på och större omfattning av hälsundersökningarna på förhand samt starkare stöd för ungas funktionsförmåga bedöms ha en positiv effekt på antalet personer som vid uppåden förordnas till tjänstgöring och antalet personer som slutför tjänstgöringen. Genom ändringarna förtydligas också olika aktörers ansvar i uppbådsprocessen, vilket betonar processens samhälleliga verkningar.

Nyckelord värnplikt, uppbåd, ungdomar, försvaret

ISBN PDF 978-951-663-459-6

ISSN PDF 2489-3951

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-459-6>

Developing the call-up system Working group report

Ministry of the Defence publication, Memorandums and statements 2024:1

Publisher Ministry of Defence

Group author Working group for the development of call-ups

Language Finnish

Pages

74

Abstract

The working group proposes that the call-up system be developed so that the call-up process starts with a defence day and health examinations for the entire age group. For those liable for military service and women seeking voluntary service, the call-up process would continue to phase two, which determines their fitness for military service and decides on their assignment to service.

The defence day would provide the entire age group with information on defence, comprehensive security and supporting voluntary activities. They would also receive information on measures that support the wellbeing of young people. The preliminary health examination of call-ups in the Defence Forces and the health examination of students in upper secondary education would be combined into one entity.

The development of the different phases of the call-up process would create a clear, nationally commensurate and logically progressing entity that broadly serves the objectives set for the reform. It is estimated that by increasing defence knowledge and advance information, improving the quality and coverage of advance health examinations and strengthening the support for young people's functional capacity, a positive impact will be created on the number of persons who enter conscript service and complete it. The reforms would also clarify the responsibilities of different actors in the call-up process. This would emphasise, for its part, the societal impact of the process.

Keywords conscription, call-ups, youth, defence

ISBN PDF 978-951-663-459-6

ISSN PDF

2489-3951

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-459-6>

Sisältö

Esipuhe.....	7
1 Tausta ja työryhmän tehtävät	9
2 Nykytilan kuvaus	13
2.1 Terveystarkastukset.....	14
2.1.1 Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus	14
2.1.2 Opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset.....	18
2.1.3 Ennakkoterveystarkastuksen ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen yhtäläisyydet ja erot.....	20
2.2 Kutsuntatilaisuus.....	25
2.3 Kutsuntoja tukevat toimet.....	26
2.3.1 Nuorten tukipalvelut	26
2.3.2 Nuorten tukipalvelut kutsuntatilaisuudessa	31
3 Kutsuntaprosessin kehittäminen	32
3.1 Maanpuolustuspäivä.....	33
3.1.1 Maanpuolustuspäivän sisältö	40
3.1.2 Maanpuolustuspäivän ajankohta ja järjestäminen	42
3.1.3 Maanpuolustuspäivän toteuttamisvaihtoehdot	42
3.2 Kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen integroiminen opiskeluterveydenhuoltoon	47
3.2.1 Malli opiskeluterveydenhuollon uusituksi terveystarkastukseksi oppivelvollisuusikäisille.....	49
3.2.2 Uudistuksen toteuttamisen edellytykset	51
3.2.3 Muita terveystarkastuksiin liittyviä kysymyksiä.....	55
3.3 Kutsuntatilaisuus.....	57
3.4 Kutsuntoja tukevat toimet.....	59
4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	62
4.1 Toimenpide-ehdotukset.....	64
4.2 Esityksen vaikutukset	67
4.2.1 Vaikutukset lapsiin ja nuoriin	67
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	69
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	70
4.2.4 Toimeenpanon aikataulu.....	72
4.2.5 Lainsäädännön muutostarpeet.....	74

ESIPUHE

Perustuslain mukaan maanpuolustusvelvollisuus koskee meitä kaikkia suomalaisia sukupuolesta riippumatta. Ministeri Ilkka Kanervan johtama parlamentaarinen komitea katsoi marraskuussa 2021 julkaistussa mietinnössään, että kaikki kansalaiset tulisi nykyistä vahvemmin liittää tähän velvollisuuteen. Komitean keskeinen opastus tulevaisuuteen oli se, että naisten osallisuutta maanpuolustuksessa tulee aktiivisesti pyrkiä vahvistamaan. Komitean linjaukset antoivat selvitystyöllemme selkeät lähdöt.

Kanervan komitean jälkeen turvallisuusympäristömme on muuttunut radikaalisti. Venäjän laiton hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 ja siitä seurannut Suomen Nato-jäsenyys ovat oleellisesti muuttaneet Suomen turvallisuuspoliittista asetelmaa. Mutta asevelvollisuus säilyttää asemansa jatkossakin yhtenä Suomen puolustuskyvyn kulmakivenä. Asevelvollisuutta kehitetään kuitenkin ajassa ja se on myös ollut selvitystyömme lähtökohta. Komitean mukaan jatkokehittäminen tulee ensisijaisesti perustua sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeisiin.

Työryhmämme tehtävänä oli muodostaa perusteltuja ratkaisuvaihtoehtoja kutsuntajärjestelmän kehittämiseksi. Virkamiestyönä tehty poikkihallinnollinen työmme on nyt saatu päätökseen. Tarjoamme päätöksentekijöille uutta tasa-arvoisempaa kutsuntaprosessia, joka mielestämme tavoittaa komitean tavoitteleman uudistuksen ytimen; nuorten maanpuolustustietämystä vahvistetaan ja kutsuntojen ennakkoterveystarkastusten laatua ja kattavuutta parannetaan. Poikkihallinnollisen työryhmämme esitys on yksimielinen.

Uutena elementtinä esitämme toisen asteen koulutuksen yhteyteen sijoitettavaa Maanpuolustuspäivää, jossa 17-vuotiaille nuorille, sukupuolesta riippumatta, jaettaisiin tietoa muun muassa maanpuolustuksesta, asevelvollisuudesta ja kokonaisturvallisuudesta. Uutta ja yhteiskunnallisesti merkittävää olisi myös se, että ennakkoterveystarkastukset tavoittaisivat koko ikäluokan sukupuolesta riippumatta, jolloin tukipalveluja voitaisiin tarjota aiempaa kattavammin opiskeluterveydenhuollon kautta jo toisen asteen koulutuksen aikana. Kutsunnalla on selkeä sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvä päämäärä; kutsunnassa määritetään

palveluskelpoisuus ja päätetään palveluksesta. Parlamentaarisen komitean linjauksen tämä osuus kutsuntaprosessista säilyy pääosin ennallaan asevelvollisille, ja jatkossa myös vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuville naisille.

Arviomme mukaan uudistettu kutsuntajärjestelmä liittäisi nuoret nykyistä tiiviimmin maanpuolustukseen. Uskomme, ja tavoitteena on, että Maanpuolustuspäivänä saadun informaation kautta yhä useampi nainen hakeutuisi asepalvelukseen ja muutoksella olisi siten myös tasa-arvoa edistävä vaikutus. Kaikki palvelukseen tähtäävät nuoret saisivat myös eväitä valmistautuakseen paremmin tulevaan palvelukseen. Yhtenäistettyjen terveystarkastusten kautta yhteiskunnalle muodostuisi nykyistä kattavampi tilannekuva nuorten terveydentilasta ja mahdollisista tukitarpeista. Kaikki nämä toimenpiteet tukevat korkean maanpuolustustahtomme ylläpitämistä ja vahvistamista.

Asevelvollisuus on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja sen kehittämiseen kohdistuu laajaa mielenkiintoa. Miten ja millä aikataululla kutsuntajärjestelmän kehittämisessä edetään? Onko esityksemme hyväksyttävissä sellaisenaan vai halutaanko jotain lisää tai jotain vähemmän? Seuraavaksi onkin poliittisten päätösten aika.

Haluan kiittää kaikkia työryhmän jäseniä erittäin positiivisesta ja eteenpäin katsovasta työstä. Poikkihallinnollinen yhteistyö ja yhteisymmärrys maanpuolustuskysymyksissä on Suomen vahvuus. Sen on tämäkin työ osaltaan osoittanut. Erytiskiitoksen esitän koko työryhmän puolesta sihtereillemme, neuvotteleva virkamies Marikaisa Tiilikaiselle ja everstiluutnantti Antti Alahongolle, jotka ovat erinomaisella tavalla kyenneet parsimaan näihin kansiin kasaan työryhmän jäsenten, ajoittain lennokkaatkin, ajatukset.

Sami Nurmi

Yksikön johtaja, puolustusministeriö

Työryhmän puheenjohtaja

1 Tausta ja työryhmän tehtävät

Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti asetettiin parlamentaarinen komitea, jonka tehtävänä oli selvittää yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Reunaehtoina komitealla oli, että kehittämisen tulee tuottaa sotilaalliselle maanpuolustukselle operatiivista lisäarvoa, tukea maanpuolustustahdon ylläpitämistä ja vahvistamista sekä kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistamista.

Komitean mietinnössä tarkastellaan asevelvollisuuden ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeita sekä siviilipalvelusjärjestelmän hyödyntämistä kokonaisturvallisuuden tarpeisiin. Lisäksi mietinnössä tarkastellaan mm. nuorten maanpuolustustietoisuuden edistämistä kutsunnoissa ja koulujärjestelmässä sekä mahdollisuuksia naisia koskeviin kutsuntoihin. Komitean mietintö julkaistiin 26.11.2021. Yksi komitean esittämistä tavoitetiloista oli kutsuntajärjestelmän ulottaminen koko ikäluokalle.

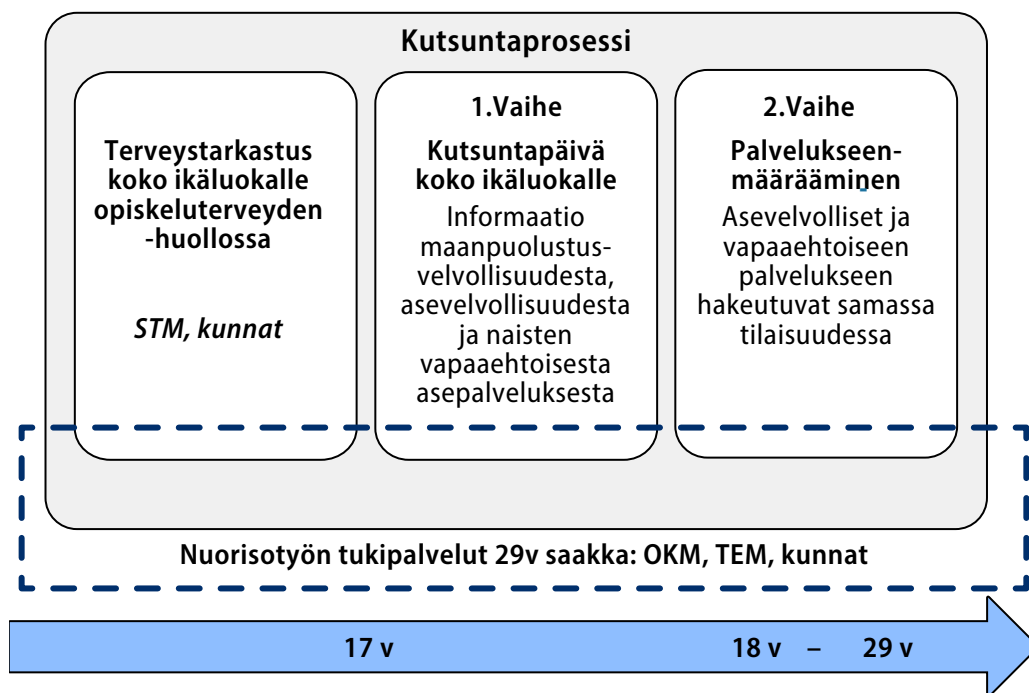
Parlamentaarisen komitean asettama tavoitetila kutsuntaudistukselle v. 2021

- Perustuslain mukaan maanpuolustusvelvollisuus koskee kaikkia sukupuolesta riippumatta. Kaikki kansalaiset tulee nykyistä vahvemmin liittää tähän velvollisuuteen. Vallitseva käsitys sukupuolten välisestä tasa-arvosta edellyttää selkeää askelta suuntaan, jossa naisten osallisuutta maanpuolustuksessa aktiivisesti vahvistetaan.
- Koko ikäluokalle järjestetään maanpuolustusvelvollisuuteen kiinnittyvä velvoittava kutsuntapäivä.
- Kutsuntoja tukevilla toiminnoilla selvitetään koko ikäluokan toimintakyky ja varmistetaan tarvittavat tukitoimenpiteet, jotka edistävät nuorten hyvinvointia ja siten myös sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä. Terveystarkastukset toteutetaan sukupuolisensitiivisesti ja koko ikäluokalle samassa vaiheessa.

- Palveluskelpoisuuden arvioiminen ja palveluksesta päättäminen säilytetään niille, jotka ovat asevelvollisia tai vapaaehtoisesti hakeutuvat asepalvelukseen.
- Uudistuksen valmistelu on syytä aloittaa viipymättä niin, että uudistus voitaisiin ottaa käyttöön seuraavan vaalikauden puoliväliin mennessä.

Komitea tarkasteli kutsuntauudistusta yhteiskunnan yhteisenä prosessina, joka vastaa useaan yhteiskunnalliseen tavoitteeseen. Sotilaallisen maanpuolustuksen näkökulmasta tavoitteena on vahvistaa nuorten maanpuolustussuhdetta ja maanpuolustustahtoa sekä lisätä asevelvollisuuden suorittavien miesten ja vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneiden naisten määrää. Laajemmin yhteiskunnallisena tavoitteena on edistää nuorten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisriskiä, vahvistaa nuorten tietämystä maanpuolustuksesta ja kokonaisturvallisuudesta sekä jakaa vastuuta maanpuolustuksesta koko ikäluokalle.

Kuvio 1. Parlamentaarisen komitean hahmottelema kutsuntaprosessi komitean mietinnöstä 26.11.2021. Kuva on laadittu ennen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

Komitea esitti, että koko ikäluokalle järjestetään maanpuolustusvelvollisuuteen kiinnittyvä velvoittava kutsuntapäivä. Tavoitteena olisi jakaa tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta, asevelvollisuudesta ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, eri palvelusvaihtoehdoista ja -tehtävistä, kokonaisturvallisuudesta ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista. Kutsuntapäivä ajoittuisi oppivelvollisuusikään, jotta nuorille saadaan tarvittava tieto ennen kutsunta- tai palvelukseen hakeutumiskäynnin.

Komitea painotti, että kutsuntoja tukevilla toiminnoilla tulisi selvittää koko ikäluokan toimintakyky ja varmistaa nuorten hyvinvointia edistävät tukitoimenpiteet, niin että sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset turvataan. Komitea piti tärkeänä, että terveystarkastukset toteutettaisiin koko ikäluokalle sukupuolisensitiivisesti ja samassa vaiheessa. Lisäksi komitea esitti, että kutsuntojen ennakkoterveystarkastusten integroiminen toisen asteen opiskelijoiden terveystarkastuksiin tulisi selvittää terveydenhuollon resurssien tehokkaan käytön kannalta.

Asevelvollisuuslain (1438/2007) mukaan kutsuntojen tehtävänä on asevelvollisten palveluskelpoisuuden arvioiminen ja palveluksesta päättäminen. Komitea katsoi, että tämä osa kutsuntaprosessista on perusteltua säilyttää vain niille, jotka ovat asevelvollisia tai vapaaehtoisesti hakeutuvat asepalvelukseen. Vuonna 2022 tehty lainmuutos mahdollistaa naisten valintatilaisuuden järjestämisen samanaikaisesti kutsuntojen kanssa.

Työryhmän tehtävät

Puolustusministeriö asetti 26.8.2022 toimikaudelle 1.9.2022–30.9.2023 työryhmän, jonka tehtävänä on muodostaa ratkaisuvaihtoehtoja kutsuntajärjestelmän kehittämiseksi komitean tavoitetilan ja työtä ohjanneiden reunaehtojen mukaisesti. Ratkaisuvaihtoehtojen osalta tuli määritellä vaikutukset viranomaisien vastuisiin ja toimintaan, arvioida resurssivaikutukset ja niiden kohdentuminen sekä toimeenpanon aikataulu. Työryhmän tuli tunnistaa mahdolliset lainsäädännön muutostarpeet, mutta työryhmän tehtäviin ei kuulu säädösvalmistelu. Työryhmän toimikautta jatkettiin 31.12.2023 asti.

Työryhmän kokoonpano oli seuraava: Yksikön johtaja Sami Nurmi (puolustusministeriö), puheenjohtaja; eversti Jukka Nurmi, 1.9.2023 alkaen eversti Eero Svanberg Pääesikunta), varapuheenjohtaja; neuvotteleva virkamies Marikaisa Tiilikainen (puolustusministeriö); hallitussihteeri Satu Ylikorpi (puolustusministeriö); vanhempi osastoesiupseeri Antti Alahonko (puolustusministeriö, 1.6.2023 alkaen Pääesikunta); everstiluutnantti Aku Antikainen, 1.6.2023 alkaen everstiluutnantti Pasi Kallioniemi (Pääesikunta); sotilaslakimies Erik Jokinen (Pääesikunta); neuvotteleva virkamies Arja Ruponen (sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö); kehittämisspäälikkö Johanna

Jahnukainen (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos); erityisasiantuntija Merja Hilpinen (opetus- ja kulttuuriministeriö), opetusneuvos Leo Pahkin (Opetushallitus); työmarkkinaneuvos Teija Felt , 9.11.2022 alkaen erityisasiantuntija Aino-Inkeri Miestamo (työ- ja elinkeinoministeriö); valmius- ja turvallisuuspäällikkö Juho Raulo (Maanpuolustuskoulutusyhdistys). Työryhmän työhön on asiantuntijajäsenenä osallistunut myös hallintoylilääkäri, lääkintämajuri Taija Lahtinen, Puolustusvoimat.

Työryhmä vieraili Uudenmaan aluetoimiston kutsuntatilaisuudessa Espoossa 18.10.2022 sekä vuoden 2022 kutsuntojen ja kutsuntaikäluokan 2004 palvelukelpoisuuden tarkastelutilaisuudessa 16.3.2023.

Työryhmä toteutti yhteistyössä Nuorten Akatemian ja Osallisuuden osaamiskeskuksen kanssa kuulemistilaisuuden nuorille tarkoitettulla Digiraati-verkkopalvelulla työryhmän aihepiiristä 2–12.5.2023.

Työryhmä hyödynsi työssään valtioneuvoston kanslian käyttäytymistieteellinen neuvonanto –hankkeen osana tehtyä selvitystä kutsuntajärjestelmän kehittämiseen liittyvistä huomioista käyttäytymistieteen näkökulmasta. Työryhmä kuuli työn aikana selvityksen tekijöitä erityisasiantuntija Maarit Lassander, VNK ja erityisasiantuntija Emmi Korkalainen, VNK.

Työryhmän työtä on esitelty Suomen Rehtorit ry. kokouksessa 8.12.2023.

2 Nykytilan kuvaus

Kutsunnat perustuvat asevelvollisuuslakiin. Kutsunnan tarkoituksena on määrittää asevelvollisen palveluskelpoisuus, ja sen perusteella päättää palveluksesta. Lisäksi kutsunnassa annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja edistetään kansanterveystyötä. Keskeinen osa kutsuntaprosessia ja palveluskelpoisuuden määrittämisestä on kutsunnanalaisten ennakkoterveystarkastus.

Kutsuntaprosessissa on mukana useiden hallinnonalojen viranomaistahoja sekä muita toimijoita. Puolustusvoimien aluetoimistot hoitavat virallisen asioinnin asevelvollisen ja Puolustusvoimien välillä, järjestävät kutsunnat sekä käsittelevät hakemukset naisten vapaaehtoiseen palvelukseen. Hyvinvointialueiden sekä Helsingin kaupungin velvollisuus on hoitaa kutsuntojen ennakkoterveystarkastukset ja osoittaa tarpeellinen määrä lääkäreitä kutsuntatilaisuuteen. Kunta järjestää aluetoimiston esityksestä soveltuvat tilat kutsuntatilaisuutta varten. Kutsuntaprosessin toteuttaminen edellyttää siten eri toimijoiden sekä hallinnonalojen välistä sujuvaa yhteistyötä.

Asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta. Siviilipalvelushakemuksen voi tehdä aikaisintaan kutsunnoissa. Kutsunnoissa annetaan perustiedot siviilipalveluksen suorittamisesta. Kutsuntalautakunta käsittelee myös kutsunnanalaisen siviilipalvelushakemuksen.

Kutsunnat vuonna 2023

Puolustusvoimien aluetoimistot järjestivät vuonna 2023 kutsuntakuulutustensa mukaisesti yhteensä 519 kutsuntatilaisuutta 244 paikakunnalla. Kutsuntavuorossa olivat vuonna 2005 syntyneet miehet. Ikäluokkaan kuuluu 31 097 miestä. Edellisistä ikäluokista jääneitä uudelleentarkastettavia oli 3 871 ja ilman laillista estettä aiemmin poissoilleita (IE- tarkastettavia) oli 1 978.

Kutsunanalaisia oli vuonna 2023 yhteensä 36 946.

Kutsunnat Ahvenanmaan maakunnassa toimitetaan Maarianhaminan kaupungissa niille ahvenanmaalaisille, jotka ovat asevelvollisia. Kutsuntalautakunnassa maakunnan kuntia edustaa Maarianhaminan kaupunginhallituksen valitsema edustaja tai tämän varahenkilö.

2.1 Terveystarkastukset

2.1.1 Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus

Palveluskelpoisuuden arvioinnin nykyprosessi

Palveluskelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että asevelvollinen suoriutuu asevelvollisuuslaissa kuvatussa palveluksesta eikä vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta. Palvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen asevelvollinen. Palveluskelpoisuuden käsite sisältää siis koko asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen – varusmiespalveluksen lisäksi kertausharjoitukset, ylimääräisen palveluksen sekä liikekannallepanon aikaisen palveluksen. Tämän takia asevelvollisen terveydentilaa tulee arvioida paitsi varusmiespalveluksen, myös muiden asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluvien velvollisuuksien näkökulmasta. Myös siviilipalvelusta suorittavan on oltava palveluskelpoinen.

Kutsuntavuoden helmi-maaliskuussa kutsunanalaisille lähetetään kutsuntaposti, joka sisältää tiedon kutsuntapäivästä ja –paikasta. Samalla kutsunanalaiselle annetaan ohjeet ennakkoterveystarkastukseen hakeutumisesta sekä mm. kyselylomake terveydentilan tutkimista varten. Kutsunanalainen veloitetaan asevelvollisuuslain nojalla osallistumaan ennakkoterveystarkastukseen joko terveyskeskuksessa tai muussa soveltuvassa paikassa.

Pääesikunta antaa tarkemmat määräykset palveluskelpoisuuden määrittämisen lääketieteellisistä perusteista. Tällä hetkellä nämä määräykset on annettu Terveystarkastusohje 2012:ssa. Palveluskelpoisuuden osalta ennakkoterveystarkastuksessa tehdään esitys palveluskelpoisuusluokasta. Palveluskelpoisuusluokat ovat A, B, C ja E, ja luokkien tarkemmat perusteet on määritelty Terveystarkastusohjeessa. Terveyskeskukset toimittavat ennakkoterveystarkastuksessa laaditut lääkärinlausunnot aluetoimistoille erikseen sovittavalla tavalla, lausunnot siirtyvät tällä hetkellä paperisina. Terveystarkastusohjeen uudistamistyö on parhaillaan käynnissä, ja uusi terveystarkastusohje on suunniteltu otettavan käyttöön vuonna 2025 tai 2026. Uudessa Terveystarkastusohjeessa palveluskelpoisuusluokat säilyvät ennallaan, mutta arvioinnissa korostuu jatkossa aiempaa enemmän varusmieskoulutuksessa ja asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa tarvittavan toimintakyvyn arviointi.

Lopullinen päätös asevelvollisen palveluskelpoisuudesta tehdään kutsunnoissa, pitkälti ennakkoterveystarkastuksessa esitettyjen tietojen perusteella. Kutsunnoissa tehdään myös päätös palvelukseen määräämisestä. Kutsunnoissa on paikalla kutsuntalääkäri, joka on hyvinvointialueen tai Helsingin kaupungin järjestämä. Kaikki kutsunnanlaiset eivät kuitenkaan enää kutsuntatilaisuudessa käy lääkärin arvioissa, vaan kutsuntalääkäri arvioi kutsunnanlaisen terveydentilaa ainoastaan tarvittaessa.

Varusmiespalveluksen alkamisen jälkeen palveluksen aloittaneiden terveydentila ja palveluskelpoisuus selvitetään kahden viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Tästä tarkastuksesta käytetään nimitystä alokastarkastus tai saapumistarkastus. Siviilipalvelusvelvollisten terveydentila ja palveluskelpoisuus tarkistetaan kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta.

Hakeutuessaan naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakija toimittaa itse hakuksen ja hakeutuu lääkärintarkastukseen. Lääkäri laatii hakijasta lääkärinlausunnon, jossa esitetään myös palveluskelpoisuusluokkaa. Naisten palveluskelpoisuus arvioidaan samoin perustein kuin miehilläkin.

Palveluskelpoisuusarvioinnin nykytilan arviointia

Palveluskelpoisuusarvioinnin nykyprosessi sisältää useita hyvin toimivia komponentteja. Niistä merkittävimpana voidaan pitää sitä, että Puolustusvoimien kannalta olennaiselle ennakkoterveystarkastukselle on lakisääteinen oma tarkastuksensa. Ennakkoterveystarkastus on Puolustusvoimien koulutuksen ja reservin muodostamisen kannalta kriittisen tärkeä asevelvollisen terveyden ja toimintakyvyn tarkastelupiste, ja nykyinen käytäntö ja lainsäädäntö ovat varmistaneet Puolustusvoimille selkeän tarkastelupisteen (ennakkoterveystarkastus) nimenomaan palveluskelpoisuuden tarkastamista varten.

Palveluskelpoisuusarvioinnin nykyisessä käytännössä on todettu seuraavia haasteita:

1) Vaikka ennakkoterveystarkastusten järjestäminen on kunnille, sittemmin hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille, lakisääteistä, on tarkastuksia tästä huolimatta jäänyt toteuttamatta. Mikäli ennakkoterveystarkastusta ei tehdä, kutsunnoissa ei välttämättä ole riittävästi perusteita tehdä päätöstä palveluskelpoisuudesta ja palvelukseen määräämisestä. Tämä voi johtaa turhiin E-luokitukseen ja palveluksen aloittamisen viivästymisiin, ja edelleen palveluksen suorittavien kokonaismäärän laskuun.

Kunnilla, sittemmin hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla, olisi mahdollista tarvittaessa toteuttaa ennakkoterveystarkastuksia myös esim. palveluseteliä hyödyntäen, mutta tästä vaihtoehdosta huolimatta tarkastuksien toteutumisessa on ollut vaihtelevuutta. Lisäksi yksityissektorille tukeutumisen osalta tulee huomioida, että palveluskelpoisuuden laadukas arviointi edellyttää kattavaa kokonaiskuvaa tutkittavan terveydentilan historiasta ja nykytilasta, ja tämän kokonaiskuvan saaminen yksittäisellä palvelusetelikäynnillä voi olla vaikeaa.

2) Ennakkoterveystarkastuksia tekevien lääkäreiden ja tarkastuksiin osallistuvien hoitajien osaamisen ja ammattitaidon ylläpitäminen on haastavaa, kun tarkastukset ovat hajaantuneet tehtäväksi julkisessa terveydenhuollossa terveyskeskuksissa ja paikoin opiskeluterveydenhuollossa sekä myös yksityisessä terveydenhuollossa. Palveluskelpoisuusarviointia tekevällä henkilöstöllä tulisi olla riittävä tietämys Puolustusvoimien toimintaympäristöstä ja sen terveydentilalle muodostamista vaatimuksista, jotta henkilön palveluskelpoisuutta on mahdollista arvioida laadukkaasti.

3) Kutsuntojen ja palvelukseen astumisen välinen aika on tyypillisesti vähintään vuosi, eikä tieto tuona aikana ilmenneistä terveydentilan muutoksista välttämättä aina kulje asevelvolliselta aluetoimistoon. Mikäli terveydentila on kutsuntojen ja palvelukseen astumisen välillä muuttunut mutta aluetoimisto ei saa asiasta tietoa, aiheutuu tilanteesta mm. pikaisia muutoksia juuri ennen palveluksen alkamista, sekä palveluksen keskeyttämisiä heti palveluksen ensimmäisinä päivinä.

Palveluskelpoisuusprosessin keskeisiä säännöksiä

- Asevelvollisuuslaissa säädetään kutsunnanalaisten miesten ennakkoterveystarkastuksista. Kutsunnanalaiselle lähetetään ennen kutsuntaa kysely terveydentilan selvittämiseksi. Kutsunnanalaisen tulee vastata kyselyyn sekä esittää oma arvionsa terveydestään ja toimittaa mahdolliset terveydentilaansa koskevat lääkärinlausunnot.
- Kutsunnanalainen veloitetaan palveluskelpoisuuden selvittämiseksi osallistumaan kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen terveyskeskuksessa tai muussa tarkastukseen soveltuvassa paikassa kutsuntavuonna, jollei tarkastus ole ilmeisen tarpeeton aluetoimiston, kutsunnanalaisen palveluskelpoisuudesta saaman selvityksen tai asevelvollisen ulkomailla asumisen takia taikka muusta erityisestä syystä.

- Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin tulee aluetoimiston esityksestä järjestää asevelvollisten ennakkoterveystarkastus terveystarkastuksessa tai muussa tarkastukseen soveltuvassa paikassa ja tarpeellinen määrä lääkäreitä kutsuntaan.
- Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin järjestämän terveystarkastuksen ja niiden kutsuntaan järjestämien lääkärien kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) 72 §:ssä.
- Valtioneuvoston asetuksella on säädetty tarkemmin ennakkoterveystarkastuksen järjestämisestä. Aluetoimisto sopii hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin kanssa ennakkoterveystarkastuksen toimittamispaikasta ja ilmoittaa terveystarkastuksen toimeenpanijalle tarkastukseen tulevat kutsunanalaiset. Lisäksi voidaan sopia tarkastuksen sisällöstä, ajanvarauksesta tarkastukseen ja mahdollisen kutsun lähettämistavasta.
- Aluetoimisto ilmoittaa kunnalle, hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille kutsuntapäivät, kutsuntapaikat ja kutsuntatilaisuudessa tarvittavien lääkärien määrät.
- Vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeville naisille tehdään valintatilaisuudessa palveluskelpoisuuteen liittyvät haastattelut sekä lääkärintarkastus hakijan palveluskelpoisuuden määrittämiseksi.
- Puolustusvoimien on suoritettava hyvinvointialueelle korvaus kutsunanalaisille perusterveydenhuollossa suoritetuista tarkastuksista, tutkimuksista ja toimenpiteistä sekä lääkärin osallistumisesta kutsuntatilaisuuteen. Korvaus on 50 prosenttia Puolustusvoimien ja hyvinvointialueen tekemän sopimuksen mukaisista kustannuksista. Jos kustannuksista ei ole sovittu, on korvaus 50 prosenttia palvelun tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista.

2.1.2 Opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset

Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut muodostavat lasten, nuorten ja opiskelijoiden ehkäisevän terveydenhuollon ytimen ja palvelujen jatkumon. Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää nämä palvelut alueellaan asuville lapsille ja nuorille sekä alueellaan toimivissa kouluissa että toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville.¹ Tässä raportissa opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa.

Uusi oppivelvollisuuslaki astui voimaan 1.8.2021 ja sen myötä oppivelvollisuus laajennettiin 18 ikävuoteen. Perusopetuksen keväällä 2022 päättäneistä 60 100 oppivelvollisesta ilman opiskelupaikkaa oli Opetushallituksen vuoden 2022 tilastoinnin mukaan 360 nuorta (0,6 % ikäluokasta), yhteensä koulutuspaikkatieto puuttui 750 laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalta. Kun hyvinvointialueen velvollisuus on tarjota opiskeluterveydenhuollon palvelut kaikissa alueellaan toimivissa toisen asteen oppilaitoksissa, opiskeluterveydenhuollon palvelujen piirissä on lähes kaikki peruskoulun päättäneet alle 18-vuotiaat nuoret. Käytännössä opiskeluterveydenhuolto tavoittaa lähes kaikki näissä oppilaitoksissa opiskelevat.

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät mm. opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyy toisen asteen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta, perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto, opiskelijan erityisen tuen ja tutkimusten tarpeen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamiseen edellyttämä hoito ja lausunto.²

Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset

Toisen asteen opiskelijalle tulee järjestää ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus sekä lääkärintarkastus opintojen ensimmäisenä tai toisena vuonna. Lääkärintarkastus on järjestettävä ensimmäisenä vuonna, mikäli se on tarpeellista opiskelualan, tulevan ammatin tai opiskelijan oman terveyden ja hyvinvoinnin takia.³ Opiskelijalle tulee lisäksi järjestää vähintään kerran opiskeluaikana suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelujen tarve.

1 Terveydenhuoltolaki, 15 § ja 15 a §

2 Terveydenhuoltolaki, 17 §

3 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011)

Ennen terveydenhoitajan toteuttamaa terveystarkastusta opiskelija täyttää esitietolomakkeen, jolla kerätään etukäteen tietoa tarkastuksessa käsiteltävistä asioista. Terveydenhoitajan terveystarkastuksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä (ml. mielenterveys, seksuaali- ja lisääntymisterveys), terveysriskeistä, hyvinvoinnista ja opiskelukyvystä. Tarkastuksessa arvioidaan opiskelijan terveydentilaa opinnoissa ja työssä selviytymisen näkökulmasta, lisäksi arvioidaan opiskelijan terveydentilasta mahdollisesti aiheutuvia terveys- ja turvallisuusriskejä työpaikalla.

Toisen asteen opiskelijan määräaikaisen lääkärintarkastuksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä, terveysriskeistä, hyvinvoinnista ja opiskelukyvystä. Opiskelija ja lääkäri keskustelevat yksilöllisesti opiskelijan terveyteen ja hyvinvointiin, elämäntilanteeseen sekä opiskelukykyn liittyvistä teemoista. Terveydenhoitajan ja lääkärintarkastuksessa kiinnitetään huomiota sekä opiskelijan yksilölliseen oire- tai sairaushistoriaan, että yleisimpien kansansairauksien ehkäisemiseen ja varhaiseen havaitsemiseen. Erityisesti kiinnitetään huomioita mielenterveysongelmien, sydän- ja verisuonitautien sekä tuki- ja liikuntaelimistön oireisiin sekä näihin liittyen painonhallintaan.⁴

Kun opiskelija opiskelee alalla, jossa koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskeluterveydenhuollossa arvioidaan ns. SORA-säännöksiin ja määräyksiin sisältyviä opiskelijan terveydentilaa koskevia vaatimuksia. SORA-lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta sekä lisätä koulutuksen, tutkinnon järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. SORA-lainsäädäntöön sisältyvät säännökset myös huumausainetestauksesta, joka koskee kaikkea ammatillisen ja korkea-asteen koulutusta.⁵

---

4 NEUKO-tietokanta <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/kou00010>

5 SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2

Taulukko 1. Toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset

Terveystarkastus	1.vuosi	2.vuosi	3.vuosi
Esitietolomake	×	–	–
Terveydenhoitajan tarkastus	×	–	–
Lääkärin tarkastus*	(×)	×	–
Suun terveystarkastus	×	–	–

*) ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna lääkärintarkastus, ellei lääkärintarkastusta ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lääkärintarkastus tulee kuitenkin aina järjestää ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi

2.1.3 Ennakkoterveystarkastuksen ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen yhtäläisyydet ja erot

Hyvinvointialueilla sekä Helsingin kaupungilla on velvollisuus järjestää asevelvollisten ennakkoterveystarkastukset kutsunnanalaisille miehille. Nämä tarkastukset voidaan järjestää terveyskeskuksessa tai muussa soveltuvassa paikassa. Tällä hetkellä palvelusta edeltäviä ennakkoterveystarkastuksia toteutetaan eri paikkakunnilla eri tavoin, jolloin tarkastusten laadussa sekä niiden kattavuudessa on vaihtelua. Hyvinvointialueilla sekä Helsingin kaupungilla on velvollisuus järjestää myös opiskeluterveydenhuollon palvelut alueensa toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille.⁶ Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastus tarjotaan osana opiskeluterveydenhuollon palveluja kaikille opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuollon lääkärintarkastus tehdään pääsääntöisesti lukion tai ammatillisten opintojen toisena opiskeluvuonna, jolloin oppivelvolliset ovat täyttämässä 18 vuotta. Lääkärintarkastus järjestetään kuitenkin aina ensimmäisenä opiskeluvuonna, jos opiskelijan opinnot, terveydentila, opiskeluala tai tuleva ammatti sitä edellyttävät. Kutsuntojen ennakkoterveystarkastukset ohjeistetaan tekemään kutsuntavuonna, eli sinä vuonna jona nuori täyttää 18 vuotta. Sekä opiskeluterveydenhuollon että Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus ajoittuvat siten ajankohtaan jolloin nuori on täyttämässä 18 -vuotta. Säädösten mukaan

6 Terveydenhuoltolaki, 15 a §

hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin on järjestettävä henkilölle, joka on samaan aikaan sekä oppivelvollinen että kutsunanalainen kaksi eri terveystarkastusta, mitä ei voitane pitää yhteiskunnan resurssien käytön kannalta tarkoituksenmukaisena. Käytännössä joillain alueilla ennakkoterveystarkastukset on jo nyt toteutettu opiskeluterveydenhuollossa.

Asevelvollisella miehellä on velvollisuus osallistua kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen.⁷ Vapaaehtoisena asepalvelukseen hakeutuvien naisten tulee hakeutua terveystarkastukseen esimerkiksi terveyskeskukseen omaehtoisesti itse. Lasten ja nuorten ennaltaehkäisevä terveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto mukaan lukien, perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä opiskelijalla ole velvollisuutta hakeutua opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin. Ikäluokan terveystarkastusten velvoitavuudessa on siten eroavaisuutta, vaikkakin opiskeluterveydenhuollolla on velvollisuus omalta osaltaan selvittää terveystarkastuksesta pois jäävän tuen tarvetta.

Sekä Puolustusvoimien asevelvollisilta miehiltä edellyttämät, että opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät terveystarkastukset ovat maksuttomia. Mikäli nainen hakeutuu vapaaehtoiseen asepalvelukseen, Puolustusvoimat korvaa naiselle lääkärinlausunnon hankkimisesta aiheutuvia kuluja.

Ennen kumpaakin terveystarkastusta tarkastettavalta henkilöltä kerätään esitietoja, Puolustusvoimien esitietolomakkeella kutsuntojen ennakkoterveystarkastusta varten ja toisaalla opiskeluterveydenhuollon omalla esitietolomakkeella opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen. Molemmissa esitietolomakkeissa kartoitetaan henkilön terveydentilaa ja siihen mahdollisesti liittyviä rajoitteita sekä terveyskäyttäytymistä. Näiden lisäksi kummassakin esitietolomakkeessa painotetaan kummankin hallinnonalan oman toiminnan kannalta oleellisia asioita.

Ennakkoterveystarkastuksessa on tarkoitus muodostaa kokonais käsitys tutkittavan terveydentilasta ja toimintakyvystä suhteessa Puolustusvoimien toimintaympäristön sekä normaali- että poikkeusolojen vaatimukseen. Vapaaehtoisten naisten ennakkoterveystarkastukset toteutetaan samojen terveydellisten arviointiperusteiden mukaisesti kuin miestenkin tarkastukset. Kutsunanalai- sten miesten ennakkoterveystarkastuksen sekä vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuvan naisen terveystarkastuksen perusteella lääkäri laatii lääkärinlausunnon, jossa esitetään henkilön palveluskelpoisuusluokkaa. Opiskeluterveydenhuollossa tarkoituksena on selvittää tuen ja ohjauksen tarve, seurata fyysistä ja psyykkistä terveys- ja hyvinvointitilannetta sekä antaa yksilöllistä terveysneuvontaa. Opiskelijan toimintakykyä

---

7 Asevelvollisuuslaki 14 § ja 22 §

tarkastellaan opiskelukyvyn, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin kokonaisuutena. Lisäksi arvioidaan toimintakykyä ja opiskelukykyä opinnoissa ja työssä selviytymisen sekä tulevaan ammattiin soveltumisen näkökulmasta. Opiskeluterveydenhuollossa on myös SORA-säännösten ja määräysten perusteella arvioitava opiskelijan soveltuvuus aloille, joilla on erityisiä vaatimuksia asiakas- tai liikenneturvallisuuteen liittyen.

Puolustusvoimien palveluskelpoisuuden arviointi ohjeistetaan Terveystarkastusohjeessa, jonka Pääesikunta antaa asevelvollisuuslain nojalla. Terveystarkastusohje ja muut Puolustusvoimien terveydenhuollon tuottamat ohjeistukset ovat saatavilla Puolustusvoimien verkkosivuilta. Lisäksi ohjeistukset löytyvät Terveysportista, ja Oppiportti-tietokannassa on asevelvollisen palveluskelpoisuuden arvioinnin verkkokurssi. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten sisällöistä säädetään valtioneuvoston asetuksella ja THL ohjeistaa hyvinvointialueita palvelujen käytännön toteutuksesta. Opiskeluterveydenhuollon ja terveystarkastusten ohjeistukset löytyvät Neuko-tietokannasta Terveysportin verkkosivuilta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa Neuko-tietokannan sisällöstä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut opiskeluterveydenhuollon esitietolomakkeen toiselle asteelle, lomake löytyy THL:n sivuilta.

Voidaan todeta, että sekä Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastuksen että opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskäsitys henkilön terveydentilasta ja toimintakyvystä. Puolustusvoimien tarkastuksessa arviota tehdään palveluskelpoisuuden ja siihen liittyvien toimintakykyvaatimusten näkökulmasta. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastus puolestaan tarkastelee opiskelijan terveydentilaa opinnoissa ja työssä selviytymisen näkökulmasta arvioiden toimintakyvyn ja opiskelukyvyn kokonaisuutta. Vaikka tarkastelunäkökulmat ovat hiukan erilaiset, sekä Puolustusvoimien että opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten tavoite on saada kattava käsitys henkilön terveydentilasta ja toimintakyvystä.

Taulukko 2. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten ja kutsuntatarkastusten vertailu

	Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus	Opiskeluterveyden- huollon terveystarkastus
Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin tehtävät	Järjestettävä aluetoimiston esityksestä asevelvollisten ennakkoterveystarkastus terveyskeskuksessa tai muussa tarkastukseen soveltuvassa paikassa. (AsevL 22 §)	Järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueensa toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille. Palveluihin sisältyy mm. kaksi määräaikaista terveystarkastusta, joista toinen lääkärin ja toinen terveydenhoitajan tarkastus sekä lisäksi suun terveyden tarkastus. Velvoite selvittää terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarve. (VNa338/2011, 9 §)
Tarkastettavat henkilöt ja tarkastuksen ajankohta	Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus tehdään kyseisenä vuonna 18 vuotta täyttävillä miehille tai niille miehille, jotka ovat aiemmin jättäneet kutsuntoihin tulematta.	Kaikille toisen asteen opiskelijoille järjestetään kaksi määräaikaista terveystarkastusta: <ul style="list-style-type: none"> • 1. opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus • 1. tai 2. opiskeluvuonna lääkärin terveystarkastus (VNa 338/2011, 9 §)
Terveystarkastuksen velvoittavuus	Kutsunanalainen veloitetaan palveluskelpoisuuden selvittämiseksi osallistumaan kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen (AsevL, 13-14 §) Naiset tarvitsevat lääkärinlausunnon vapaaehtoishakemuksen liitteeksi.	Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus osallistua terveystarkastukseen.

	Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus	Opiskeluterveyden- huollon terveystarkastus
Tarkastuksen tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Muodostaa kokonaiskäsitys henkilön terveydentilasta • Arvioida palveluskelpoisuus terveystarkastusohjeen perusteella (AseVL 9-11 §) • Tehdä esitys palveluskelpoisuusluokasta. Päätös palveluskelpoisuudesta tehdään kutsunnoissa, pitkälti ennakkoterveystarkastuksen tietojen perusteella. 	<ul style="list-style-type: none"> • Muodostaa kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä (ml. mielenterveys, seksuaali- ja lisääntymisterveys), terveysriskeistä, hyvinvoinnista ja opiskelukyvystä. • Arvioida opiskelijan terveydentilaa opinnoissa ja työssä selviytymisen näkökulmasta ja opiskelijan terveydentilasta mahdollisesti aiheutuvia terveys- ja turvallisuusriskejä työpaikalla (mm. SORA). • Kartoittaa opiskelijan elämäntilanne ja voimavarat. • Selvittää mahdollisen ohjauksen, tuen tai hoidon tarve ja tukea voimavaroja.
Ohjeet	<ul style="list-style-type: none"> • Pääesikunta antaa määräykset palveluskelpoisuuden määrittämisestä Asevelvollisuuslain nojalla • Puolustusvoimien terveystarkastusohje 2012 (uusimistyö käynnissä) • Puolustusvoimien palveluskelpoisuusluokitukset ja tautiluokitukset (uusimistyö käynnissä) 	<ul style="list-style-type: none"> • Terveystarkastuksista säädetään terveydenhoitolaissa ja niiden sisältöä täsmennetään VnA:ssa 338/2011 • THL:n opiskeluterveydenhuoltoa koskevat ohjeistukset Terveysportin NEUKO-tietokannassa
Lomakkeet	Puolustusvoimien kyselylomakkeet ja lääkärinlausuntolomake	Opiskeluterveydenhuollon esitietolomake toiselle asteelle

2.2 Kutsuntatilaisuus

Asevelvollisuuslain mukaan kutsunnassa määritetään asevelvollisen palveluskelpoisuus, ja sen perusteella päätetään palveluksesta. Lisäksi annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja edistetään kansanterveystyötä.

Kutsunanalainen on miespuolinen Suomen kansalainen, joka kutsuntavuonna täyttää 18 vuotta; on jäänyt edellisiin kutsuntoihin saapumatta, jollei hänen palveluskelpoisuudestaan ole vielä erikseen tehty päätöstä eikä hän ole täyttänyt tai sinä vuonna täytä 30 vuotta; tai on määrätty uudelleen tarkastettavaksi kutsunnassa.

Periaatteena on, että Puolustusvoimat menee kutsunanalaisen luokse ja kutsunanalainen kohdataan kasvokkain. Kutsunnat järjestetään lähtökohtaisesti kutsunanalaisien omissa kunnissa, mutta pienten kuntien kutsuntoja voidaan yhdistää lähikuntien kanssa tarkoituksenmukaisiksi kokonaisuuksiksi. Kutsunnat toimeenpannaan vuosittain elokuun 15. ja joulukuun 15. välisenä aikana.

Aluetoimistot lähettävät kutsunanalaisille helmi-maaliskuun aikana kutsuntapostia, joka sisältää kutsuntakuulutuksen, kyselylomakkeen varusmiespalvelusta ja terveydentilan tutkimista varten, Varusmies-kirjasen sekä kutsuntoihin liittyvää ohjeistusta. Kutsuntatilaisuudessa annetaan perustietoa asevelvollisuuden suorittamisesta ja varusmiespalveluksesta niissä joukko-osastoissa, joihin kyseinen aluetoimisto määrää palvelukseen. Kutsuntatilaisuudessa annetaan tietoa myös siviilipalvelukseen hakeutumisesta.

Terveyskeskuksissa suoritettava ennakkoterveystarkastus perustuu asevelvollisuuslakiin ja se on kutsunanalaiselle maksuton. Kutsuntatilaisuudessa kutsuntalääkäri tarkastaa ne asevelvolliset, joita ennakkoterveystarkastuksen perusteella esitetään vapautettavaksi palveluksesta, tai joiden terveydentilassa on tapahtunut muutos ennakkoterveystarkastuksen jälkeen. Myös niillä kutsunanalaisilla, joita ei ennakkoterveystarkastuksen perusteella esitetä vapautettavaksi palveluksesta, on halutessaan mahdollisuus käydä kutsuntalääkärillä ennen kutsuntalautakuntaan tuloa.

Kutsuntalautakunta tekee päätöksen kutsunanalaisen palveluskelpoisuudesta ja päättää palveluksesta, jolloin kutsunanalainen määrätään aseelliseen/aseetomaan palvelukseen, vapautetaan palveluksesta, tai määrätään uudelleen tarkastettavaksi kutsunnassa. Kutsuntalautakunta käsittelee myös kutsunanalaisen siviilipalvelushakemuksen.

Kutsunanalaiset ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuneet naiset määrätään joukko-osastoihin Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tarpeiden mukaisesti. Kutsunanalaisella on kutsuntatilaisuudessa mahdollisuus selvittää palvelukseen määräämiseen vaikuttavia tekijöitä ja esittää toiveita palveluspaikasta ja -ajankohdasta.

Palvelukseen määrätään tulevan seuraavan kahden vuoden tammi- tai heinäkuun saapumiseriin. Kutsunanalaisen omasta perustellusta tarpeesta johtuen palvelukseen voidaan määrätä vielä kolmannen vuoden saapumiseriin.

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuvat eivät osallistu kutsuntoihin, vaan heille järjestetään erillinen valintatilaisuus huhtikuussa. Valintatilaisuudessa arvioidaan palvelukseen hakeutuvien palveluskelpoisuus ja päätetään palveluksesta. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta uudistui vuonna 2022. Hakuaika palvelukseen aikaistui kuudella viikolla, ja päättyy 15. tammikuuta. Haku-aikataulun muutoksella mahdollistetaan naisten valintatilaisuudet ja niihin liittyvät terveystarkastukset saadaan samaan rytmiiin kutsuntojen kanssa.

Siviilipalvelushakemus on hyväksyttävä, jos se täyttää hakemukselle asetetut vaatimukset. Puolustusvoimien aluetoimisto ilmoittaa hakijalle ja Siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa.

2.3 Kutsuntoja tukevat toimet

2.3.1 Nuorten tukipalvelut

Yhteisöllinen opiskeluhoolto

Opiskeluhooltoja toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Sen lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Koko oppilaitosyhteisöä tukeva ehkäisevä yhteisöllinen työ on opiskeluhoollon ensisijainen toteuttamismuoto. Hyvinvoiva opiskeluyhteisö sekä terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö ovat oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edellytyksiä. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan koulun tai oppilaitoksen toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta, ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhooltoja toteuttavat kaikki oppilaitoksen toimijat.

Aikalisä-toiminta

Aikalisä-toiminta tarjoaa tukea ja apua kutsuntaikäisille miehille sekä niille naisille, jotka haluavat vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Aikalisä-toiminnan puitteissa kutsunnoissa nuorelle tarjotaan mahdollisuus keskustella häntä askarruttavista asioista, jotka liittyvät asevelvollisuuden tai vapaaehtoisen palveluksen suorittamiseen sekä aikaan ennen sitä tai kun palvelus päättyy tai keskeytyy. Aikalisä-toiminta täydentää osaltaan Puolustusvoimien ja siviilipalveluksen nuorelle palveluksen suorittamiseen tarjoamaa tukea. Aikalisä-toiminta tunnettiin aiemmin nimellä Time Out! Aikalisä! – Elämä raiteilleen –toimintamalli. Aikalisä-toimintaa toteuttavat pääasiassa etsivän nuorisotyöntekijät. Toiminta on koko maan kattavaa ja toimintaa ylläpitävät kunnat.

Valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus ja aluehallintovirastot järjestävät toimintaan liittyvää täydennyskoulutusta. Toimintaa ohjaa valtakunnallinen yhteistyöryhmä, johon kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Kansaneläkelaitos, Maavoimien esikunta, opetushallitus, pääesikunta, Siviilipalveluskeskus, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Valtiokonttori, Äänekosken kaupunki, Aseistakieltäytyjäliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Varusmiesliitto ry ja Varusmiestoimintakunta.

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on nuorisolain (1285/2016, 10 §) mukaan tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Nuorisolain 11 § mukaan nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti: Puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen. Koulutuksen järjestäjä, Puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa. Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivää nuorisotyötä varten voidaan toimittaa sähköisesti.

Nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamista varten on luotu viranomaisille, nuorten kanssa toimiville yhteisöille ja nuorelle itselleen valtakunnallinen etsivän nuorisotyön yhteydenottojärjestelmä, joka otettiin käyttöön syksyllä 2021. Järjestelmän kautta ilmoitettavat nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot ovat nuoren nimi,

syntymäaika, puhelinnumero, sähköpostiosoite, osoite ja asiointikieli. Järjestelmän käyttö edellyttää vahvaa tunnistautumista pankkitunnisteella, mobiilivarmenteella tai virkakortilla (ks. Suomi.fi:n ohjeet). Näin varmistetaan yhteydenottopyynnön aitous eikä erillistä rekisteröintiä tarvita yhteydenottopyynnön tekemiseen. Yhteydenottopyynnön lähettäjän henkilöllisyys voidaan varmistaa, tunnistetiedot kulkevat suojatussa yhteydessä ja tunnistuspalvelu huolehtii yksityisyyden suojasta Suomen henkilötietojen käsittelystä annetun lainsäädännön ja sääntelyn mukaisesti.

Etsivään nuorisotyöhön voi edelleen olla yhteydessä myös muilla tavoin esim. suoralla kontaktilla, puhelimitse tai sähköpostilla. Etsivä nuorisotyö on aina maksutonta, luottamuksellista, ja perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Matalan kynnyksen monialaiset palvelupisteet - Ohjaamot

Ohjaamo on kaikkien alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen monialainen palvelupiste. Ohjaamo tarjoaa tietoa, neuvontaa, ohjausta sekä palveluja sekä palvelupisteissä että verkon kautta. Se on alusta, jolta julkinen, yksityinen ja kolmas sektori tarjoavat yhdessä monialaisesti palveluita työllistymiseen, koulutukseen, elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyen. Toimintaan osallistuvien organisaatioiden rooleista ja hallinnoinnista sovitaan paikallisesti. Ohjaamot toteuttavat EU:n nuorisotakuun tavoitteita ja toimintaa.

Vuoden 2022 lopulla oli toiminnassa 65 Ohjaamoja ympäri maan. Vuonna 2022 Ohjaamoissa asioitiin kaikkiaan noin 166 000 kertaa, joista osa tapahtui yksilöasointina ja osa ryhmätapaamisissa. Suurin osa asioinneista Ohjaamoissa liittyi työllisyyteen ja koulutukseen. Ohjaamojen monialaisuutta pyritään vahvistamaan sosiaali- ja terveystieteiden sekä koulutusalan asiantuntijoiden palkkaamiseen kohdennetun valtionavustuksen avulla (2021–2026). Ohjaamoihin on monin paikoin sijoitettu oppilaitosten ulkopuolisten oppivelvollisuusikäisten ohjauksesta vastaavia koordinoivia opinto-ohjaajia.

Ohjaamossa toteutetun palvelun lähtökohtana on nuoren ilmoittama yksilöllinen tarve. Ohjaamossa asioiminen ei ole nuorta velvoittavaa, mutta Ohjaamossa voidaan tarjota nuorta velvoittavia palveluita. Ohjaamoissa saatavista palveluista useimmiten tarjolla ovat etsivä nuorisotyöntekijä, työllisyyspalvelujen työntekijä, nuorisotyöntekijä tai sosiaaliohjaaja. Lisäksi monessa Ohjaamossa on edustettuna Onni-toiminta, mielenterveys- ja päihdepalvelut, oppilaitosten opinto-ohjaus sekä Kela.

Onni-toiminta

Ohjaamojen psykososiaalisen tuen kehittäminen (nk. Onni-hanke) käynnistettiin v. 2018 STM:n, TEM:n ja OKM:n yhteistyössä. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa psykososiaalista tukea Ohjaamoissa ja kehittää matalan kynnyksen psykososiaalisia palveluja, parantaa nuorten aikuisten toimintakykyä ja auttaa heitä kohti koulutusta ja työelämää sekä tehostaa moniammatillista yhteistyötä ja luoda yhteistyön uusia muotoja. Onni-toiminta vakinaistettiin v. 2023 ja se toimii 30 henkilötyövuoden resurssilla Ohjaamoissa ympäri maan sekä valtakunnallisesti, Uudenmaan TE-toimiston koordinoimana. Vuoden 2025 alusta työllisyyspalvelujen siirtymässä kuntasektorin järjestämisvastuulle Onni-toiminta säilyy valtion tehtävänä ja siirtyy KEHA-keskuksen järjestettäväksi.

Onnin toiminta on asiakastyötä Ohjaamoissa, verkostoitumista paikallisten toimijoiden kanssa sekä erilaisia koulutuksia, joita tarjotaan sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Onni-työntekijät tekevät yksilötyötä sekä kehittävät erilaisia ryhmätoimintoja itsenäisesti sekä yhdessä eri verkostojen kanssa. Erityisesti tavoitteena on parantaa yhteistyötä psykososiaalista tukea tarjoavien Ohjaamojen verkostotoimijoiden kanssa kuten sosiaalipalvelujen, mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä järjestöjen kanssa. Lisäksi Ohjaamojen työntekijöille tarjotaan koulutusta oman psykososiaalisen osaamisen vahvistamiseksi ja Ohjaamoille menetelmiä nuorten tuen tarpeen tunnistamiseen, asiakastyön suunnitelmallisuuden vahvistamiseen sekä vaikutusten arviointiin. Onni tarjoaa nuorille tukea, neuvoja ja ohjausta mm. jännittämiseen, neuropsykiatriasiin haasteisiin, hyvinvointiin ja elämänhallintaan.

Sosiaali- ja terveystyöpalvelut

Nuorilla on käytettävissään kaikki koko väestölle tarkoitetut sekä erikseen nuorille suunnatut sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Oppivelvollisia toisen asteen opiskelijoita lähimpänä ovat opiskeluhuoltopalvelut, joihin sisältyy hyvinvointialueen järjestämä opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori ja psykologipalvelut. Opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit edistävät työssään opiskeluyhteisön hyvinvointia ja tukevat opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia monin keinoin. Opiskeluhuollon työntekijät työskentelevät oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä ja he tekevät laajasti yhteistyötä sekä oppilaitoksen henkilöstön että muiden sosiaali- ja terveystyöpalvelujen kanssa.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisältö on laaja ja se kattaa perustason terveys- ja sairaanhoitopalvelut. Näihin palveluihin lukeutuvat hyvinvointialueen järjestämät mielenterveys- ja päihdepalvelut, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuollon palvelut. Myös opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa

jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto sisältyvät opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuteen. Monialaisen yhteistyön merkitys korostuu erityisen tuen arvioinnissa ja tuen suunnittelussa. Työparityöskentely opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten ja muiden sosiaali- tai terveyspalvelujen ammattilaisten kesken parantaa usein opiskelijan avun ja tuen saantia.

Mikäli oppivelvollinen nuori keskeyttää opintonsa, asuinkunnalla on velvollisuus selvittää nuoren kokonaistilanne ja tuen tarve sekä ohjata hänet tarvittavien palvelujen piiriin. Kunnan lisäksi hyvinvointialueella on oma vastuunsa alueensa asukkaista, ja myös opintojen ulkopuolelle jäävistä nuorista. Kaikkien muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen ohella hyvinvointialueen on järjestettävä terveysneuvontaa ja terveystarkastukset myös opiskelu- ja työterveyshuollon ulkopuolelle jääville nuorille ja työkäisille⁸. Hyvinvointialue ja Helsingin kaupunki voivat toteuttaa nämä velvoitteet parhaaksi katsomallaan tavalla. Vaikkakin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat heterogeeninen ryhmä, on heillä muita ikäisiään useammin sekä fyysisiä pulmia että mielenterveys- ja päihdeongelmia. Jos terveystarkastuksessa tai muussa kohtaamisessa ilmenee palvelujen tai tukitoimien tarvetta laaditaan jatkosuunnitelma mahdollisten muiden palveluiden, kuten mielenterveys- tai sosiaali-palvelujen järjestämiseksi.

Hyvinvointialueella on velvollisuus toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan väestön tarvetta vastaavalla tavalla.⁹ Sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluvalikko on laaja ja hyvinvointialueilla on erilaisia ratkaisuja nuorten palvelujen toteutuksessa. Myös palvelujen saatavuus ja saavutettavuus vaihtelevat sekä hyvinvointialueiden välillä että niiden sisällä. Hyvinvointialueen on kuitenkin sovittava sote-palvelunsa yhteen kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa¹⁰ ja sillä on lakisääteinen velvollisuus toimia muutoinkin yhteistyössä alueensa kuntien sekä muiden toimijoiden kanssa. Jotta nuoret saadaan ohjattua tukipalvelujen piiriin eikä nuorten turvaverkkoihin synny tarpeettomia aukkoja ja puutteita, on tärkeää, että kunnat ja muut toimijat, kuten Puolustusvoimien aluetoimistot ja Ohjaamot, huolehtivat yhteistyörakenteiden luomisesta hyvinvointialueiden kanssa. Kunnan, muiden toimijoiden ja hyvinvointialueen yhteistyörakenteiden ja -käytäntöjen toimivuus on välttämätöntä tuen tarpeessa olevien nuorten auttamiseksi, erityisen tärkeää se on työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittamiseksi sekä auttamiseksi.

---

8 Terveystarkastuslaki 13 §

9 Laki sote-palvelujen järjestämisestä 4 §

10 Laki sote-palvelujen järjestämisestä 10 §

2.3.2 Nuorten tukipalvelut kutsuntatilaisuudessa

Kutsuntatilaisuudessa on läsnä useita tukipalveluita. Asevelvollisuuslain mukaan kutsuntalautakunnassa tulee olla edustettuna sen kunnan edustaja, jonka kutsuntatilaista kutsuntatoimitus koskee. Etsivä nuorisotyö on aikalisätoiminnan puitteissa läsnä lähes kaikissa kutsuntatilaisuuksissa. Vuonna 2022 etsivään nuorisotyöhön saapui aikalisätoimintaan liittyen yli 900 yhteydenottopyyntöä Siviilipalvelukeskuksen ja Puolustusvoimien kautta. Etsivän nuorisotyön rooli kutsuntalautakunnan jäsenenä on koettu hankalaksi kutsuntalautakunnan tehtävän vuoksi.

Ennen sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuun siirtymistä kunnilta hyvinvointialueille kunnan edustajana kutsuntalautakunnassa toimi useimmiten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen. Sosiaali- ja terveystalvelut olivat kutsuntatilaaisuudessa esillä esimerkiksi puheenvuoroissa ja erillisissä pisteissä, joissa oli mahdollisuus osallistua terveydentilaa koskeviin mittauksiin ja testeihin sekä kysyä lisätietoja sosiaali- ja terveystalveluista. Sosiaalitalvelujen siirryttyä hyvinvointialueelle kutsuntalautakuntien sosiaalityön nuorisotilaisuus on vähentynyt, koska kutsuntalautakunnan toisen jäsenen on oltava kunnan edustaja, eikä hyvinvointialueen edustaja ole lain mukaan mahdollinen. Sosiaali- ja terveystalvelujen läsnäolo kutsuntatilaaisuudessa tulisi varmistaa palvelujen siirryttyä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle.

Ohjaamoja on 65 kunnassa ja näiden kuntien osalta Ohjaamon palvelut saattavat olla kutsunnoissa esillä etsivän nuorisotyön kautta. Toisinaan sellaisissa kunnissa, joissa ei ole omaa Ohjaamoja, paikalla on lähikunnan Ohjaamo. Ohjaamot voivat kuitenkin toimia hallinnollisesti paitsi nuorisotoimen, myös työllisyystalveluiden tai sosiaali- ja terveystalveluiden alla eikä Ohjaamoilla ole yhteistä toimintamallia kutsuntoihin osallistumiseksi. Runsasta alueellista vaihtelua onkin siinä, kuinka kattavasti nuorten tukipalvelut ovat kutsunnoissa esillä. Joillakin paikkakunnilla tukipalvelut ovat esillä kutsuntapaikan käytävällä ja vaikka tietoa talveluista saadaan jaettua, jokaista kutsuntatilaista nuorta ei systemaattisesti kohdata. TE-talvelut eivät ole kutsunnoissa läsnä mutta Ohjaamo tai etsivä nuorisotyö voi tunnistaa tarpeen ohjata nuori TE-talveluihin jo kutsunnoissa.

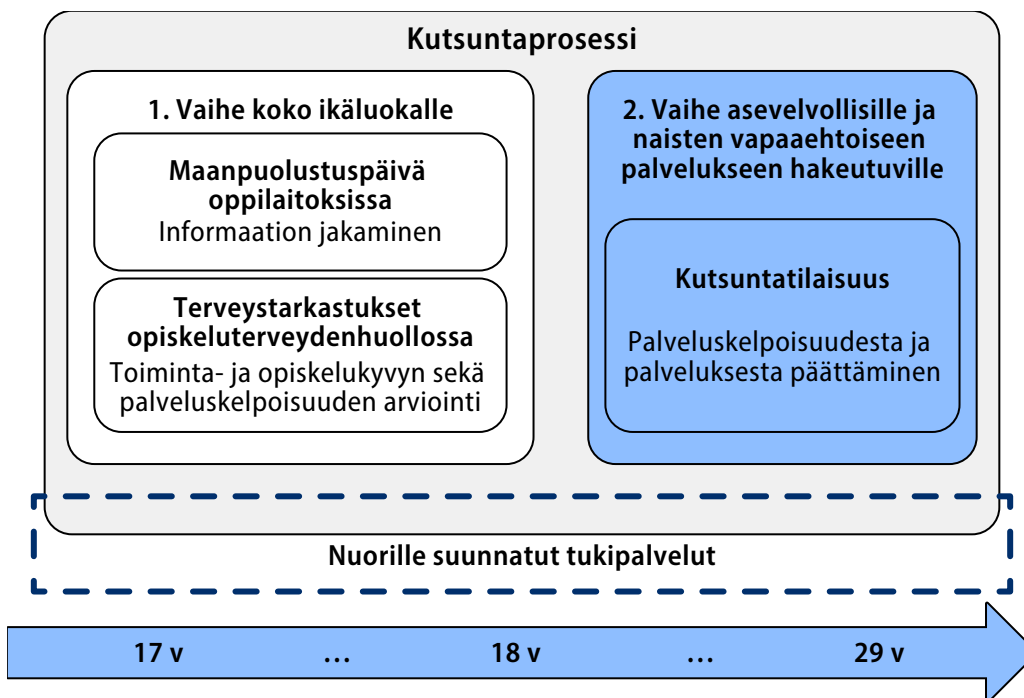

3 Kutsuntaprosessin kehittäminen

Työryhmä on työssään arvioinut eri ratkaisuvaihtoehtoja toteuttaa koko ikäluokalle oppivelvollisuusikään ajoittuva ja maanpuolustusvelvollisuuteen kiinnittyvä, velvoittava kutsuntapäivä. Kun palveluskelpoisuuden määrittäminen ja palveluksesta päättäminen on komitean linjauksen mukaisesti rajattu uudistuksen ulkopuolelle, koskevat komitean hahmotteleman kutsuntapäivän tavoitteet ja sisältö käytännössä maanpuolustusinformaation välittämistä ja kansanterveystyön edistämistä.

Työryhmä esittää ratkaisuna mallia, joka vastaa komitean asettamiin tavoitteisiin ilman muutoksia nykyiseen velvollisuusrakenteeseen. Keskeisenä osana uudistusta on kutsuntojen ennakkoterveystarkastusten ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten kehittäminen. Uutena elementtinä koko ikäluokalle järjestettäisiin oppivelvollisuusikään ajoittuva Maanpuolustuspäivä.

Kuvio 2. Työryhmän esitys kutsuntaprosessista

Uudistuksen jälkeen kutsuntaprosessi alkaisi koko ikäluokalle kohdennetuista Maanpuolustuspäivästä ja terveystarkastuksista. Asevelvollisten ja vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuvien naisten osalta kutsuntaprosessi jatkuisi vaiheeseen kaksi, jossa määritetään palveluskelpoisuus ja päätetään palveluksesta.

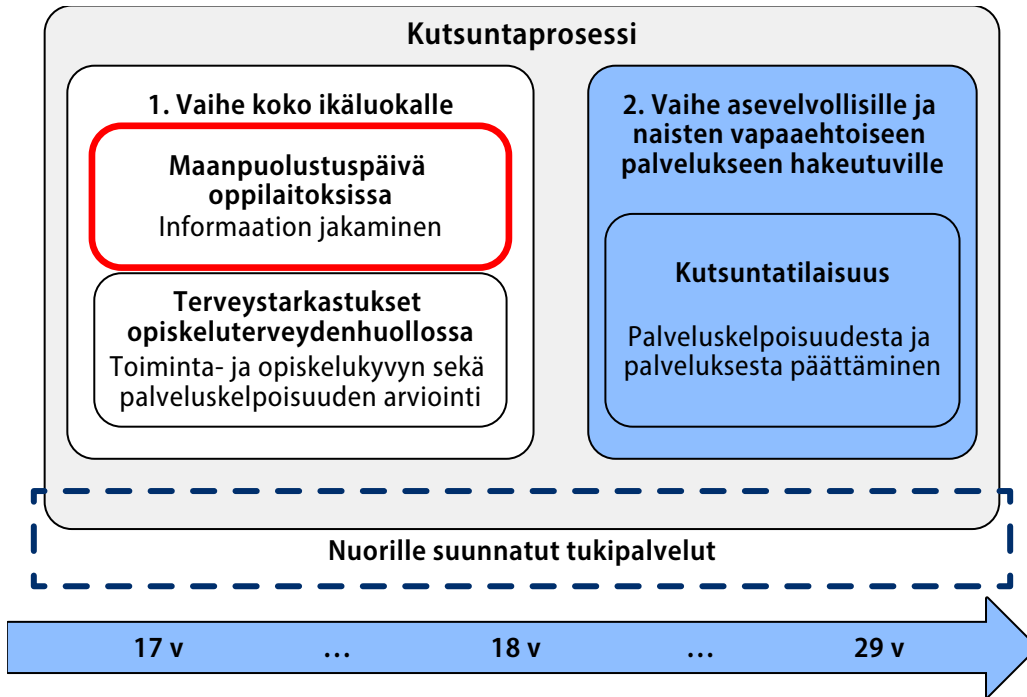
3.1 Maanpuolustuspäivä

Parlamentaarinen komitea asetti tavoitteeksi järjestää koko ikäluokalle maanpuolustusvelvollisuuteen kiinnittyvä velvoittava kutsuntapäivä. Komitea katsoi, että yhteinen kutsuntapäivä ilmentää yhteistä vastuuta maanpuolustuksesta ja kaikkia koskevasta maanpuolustusvelvollisuudesta. Komitea piti tärkeänä, että nuorilla on riittävä ymmärrys maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden päämääristä sekä riittävät tiedot ja taidot toimia erilaissa häiriötilanteissa.

Myös nykymuotoisissa kutsunnoissa annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja sotilaallisesta maanpuolustuksesta, mutta asevelvollisuuden koskiessa vain miehiä, ei naisille rakennu samanlaista tietämystä aihepiiristä. Komitean hahmottelemien kutsuntapäivän keskeisenä tavoitteena on oikea-aikaisen ja kattavan informaation jakaminen koko ikäluokalle. Työryhmä yhtyy komitean näkemykseen siitä, että ymmärrys maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden päämääristä liittyy olennaisesti maanpuolustusvelvollisuuteen.

Työryhmä esittää koko ikäluokalle järjestettävästä tilaisuudesta käytettävän kutsuntapäivän sijaan nimitystä maanpuolustuspäivä. Työryhmä katsoo, että maanpuolustuspäivä heijastaa tavoitteeksi asetettua pyrkimystä vahvistaa nuorten maanpuolustustietämystä, maanpuolustussuhdetta ja kytkentää maanpuolustusvelvollisuuteen. Työryhmä arvioi, että ”kutsunta”- tai ”kutsuntapäivä”-käsitteen käyttö laajemmassa kuin asevelvollisuuslain tarkoittamassa merkityksessä voisi hämärtää ymmärrystä asevelvollisuuteen liittyvän kutsunnan merkityksestä ja velvoittavuudesta.

Kuvio 3. Maanpuolustuspäivä on osa kutsuntaprosessin 1. vaihetta

Maanpuolustuspäivän velvoittavuus

Parlamentaarisen komitean asettaman tavoitetilan mukaisesti koko ikäluokkaa koskevan maanpuolustusvelvollisuuden kiinnittyvän kutsuntapäivän tulisi olla velvoittava. Komitea ei kuitenkaan mietinnössään tarkemmin määritellyt velvoittavuuden muotoa.

Komitean tavoitteleva velvoittavuus on uudistuksen ongelmallinen elementti. Perustuslain 127 §:ssä vahvistetaan maanpuolustus jokaisen Suomen kansalaisen valtiosääntöön perustuvaksi velvollisuudeksi ikään ja sukupuoleen katsomatta sekä annettu valtuus säätää tämän velvollisuuden yksityiskohtaisemmasta sisällöstä lailla. Perustuslaissa tarkoitettu maanpuolustusvelvollisuus kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi myös muut isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Asevelvollisuus Puolustusvoimissa kuuluu säännöksen piiriin samoin kuin varusmiespalvelusta korvaava siviilipalvelus sekä velvollisuus osallistua maanpuolustustarkoituksessa järjestettävään muuhun koulutukseen. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään tavallisella lailla. Perustuslain mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustuslain tarkoittamasta maanpuolustusvelvollisuudesta ei siten suoraan voida johtaa velvollisuutta osallistua kutsuntoihin ilman laintasoista sääntelyä.

Työryhmä arvioi, että kutsuntauudistukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa myös ilman merkittäviä lainsäädännön muutoksia. Uudistuksen pilotoinnin tulosten perusteella voidaan arvioida, toteutuvatko uudistukselle asetetut tavoitteet, vai edellyttääkö uudistus mahdollisesti velvoittavaa sääntelyä.

Oikeudellisesti velvoittavan maanpuolustuspäivän järjestäminen edellyttäisi erillistä lainsäädäntöä tai velvoitteen sisällyttämistä muuhun lainsäädäntöön.

Asevelvollisuuslaki

Asepalveluksella koulutetaan joukot sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin. Asevelvollisuuden tuottamilla suorituskykyisillä joukoilla ja laajalla reservillä luodaan uskottava ja ennaltaehkäisevä kynnys mahdollista voimankäyttöä vastaan ja pystytään tarvittaessa puolustamaan koko Suomea.

Asevelvollisuuslaissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena Puolustusvoimissa. Lain mukaan kutsunnassa määritetään asevelvollisen palveluskelpoisuus, ja sen perusteella päätetään palveluksesta. Lisäksi kutsunnassa annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja edistetään kansanterveystyötä. Kutsunanalaisen tulee osallistua kutsuntatilaisuuteen henkilökohtaisesti, jollei häntä ole vapautettu läsnäolovelvollisuudesta. Laki sisältää myös rangaistussäännökset velvollisuuden noudattamatta jättämisestä.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa olosuhteissa joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään siten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, eikä naisten tulemisesta asevelvollisiksi. Naiset rinnastetaan palveluksen aikana ja siitä vapauduttuaan asevelvolliseen.

Asevelvollisuus

Jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluu varusmiespalvelus, kertausharjoitus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus sekä osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastukseen.

Asevelvollinen on palveluksessa taikka kuuluu reserviin tai varareserviin. Asevelvollisen oikeuksia ei saa tämän lain nojalla rajoittaa enempää kuin palvelusvelvollisuuden suorittaminen, sotilaallisen järjestyksen ylläpito sekä asevelvollisten ja muiden henkilöiden turvallisuus välttämättä vaativat

Kutsunnan tarkoitus

Kutsunnassa määritetään asevelvollisen palveluskelpoisuus, ja sen perusteella päätetään palveluksesta. Lisäksi annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja edistetään kansanterveystyötä.

Kutsunanalainen

Kutsunanalainen on miespuolinen Suomen kansalainen, joka:

- 1) kutsuntavuonna täyttää 18 vuotta;
- 2) on jäänyt edellisiin kutsuntoihin saapumatta, jollei hänen palveluskelpoisuudestaan ole vielä erikseen tehty päätöstä eikä hän ole täyttänyt tai sinä vuonna täytä 30 vuotta; tai
- 3) on määrätty 10 §:n 2 momentin nojalla uudelleen tarkastettavaksi kutsunnassa.

Kutsunanalainen ei ole henkilö, joka on saanut Suomen kansalaisuuden tai päätöksen kansalaisuudesta sinä vuonna, jona hän täyttää 18 vuotta tai sen vuoden jälkeen. Hänet voidaan kuitenkin määrätä tarkastettavaksi 26 §:n mukaan.

Ennakkoterveystarkastukset liittyvät kiinteästi palveluskelpoisuuden arviointiin ja myös niistä säädetään asevelvollisuuslaissa. Ennakkoterveystarkastukset ovat jatkossakin velvoittavia asevelvollisille ja vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuville naisille, vaikka ne komitean ja työryhmän esityksen mukaisesti integroidaan osaksi opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksia. Terveystarkastusten kehittämistä käsitellään tämän raportin luvussa 3.2.

Käsitteellä kutsunnat on jo vakiintunut asevelvollisuuteen liittyvä merkitys; osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastukseen on osa asevelvollisuutta siinä missä varusmiespalvelus tai kertausharjoitus. Mietinnössään komitea linjasi, että palveluskelpoisuuden arvioiminen ja palveluksesta päättäminen säilytetään jatkossakin niille, jotka ovat asevelvollisia tai vapaaehtoisesti hakeutuvat asepalvelukseen. Työryhmä pitää asevelvollisuusjärjestelmän legitimitietin kannalta perusteltuna, että velvollisuus osallistua kutsuntoihin kiinnittyy jatkossakin vain asevelvollisuuteen. Kutsuntakäsitteen käyttäminen tätä laajemmassa tarkoituksessa voi hämärtää käsityksiä asevelvollisuusjärjestelmän merkityksestä ja oikeudellisesta velvoittavuudesta.

Työryhmä katsoo, että asevelvollisuuslain soveltamisalaa ei tulisi laajentaa nykyisestä, eli maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena Puolustusvoimissa. Työryhmä ei siten pidä perusteltuna säätää maanpuolustuspäivästä asevelvollisuuslaissa.

Oppivelvollisuuslaki

Komitea linjasi mietinnössään, että kutsuntapäivä ajoittuu oppivelvollisuusikään. Ajoitus on tärkeä, jotta nuorille saadaan tarvittava tieto ennen kutsunta- tai palvelukseen hakeutumiskäytäntöä.

Oppivelvollisuuslailla on laajennettu oppivelvollisuutta. Laajentamisen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen. Oppivelvollisuuslaissa säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta, oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuusta ja koulutuksen maksuttomuudesta. Oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen ja koulutuksen tavoitteista ja järjestämisestä säädetään sen sijaan muussa opetusta ja koulutusta koskevassa lainsäädännössä, kuten lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa.

Oppivelvollisuus

Oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset / nuoret ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen (715/2022/. Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suorittuaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

- 1) *tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta* annetussa laissa (1215/2020) tarkoitetussa koulutuksessa;
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa *työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa*;
- 3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitetussa *vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa* kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;
- 4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa *saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa*, jos oppivelvollinen on saamelainen;
- 5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitetussa *aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa* 5 §:n mukaisesti. Mitä tässä laissa säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään ja oppilaitoksen ylläpitäjään, ellei tässä laissa toisin säädetä. Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee tässä laissa tarkoitettua *koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla*.

Oppivelvollisuus luo hyvät edellytykset kutsuntaikäisten saavutettavuudelle. Oppivelvollisuuslain perusteella ei kuitenkaan voida velvoittaa nuorta osallistumaan maanpuolustuspäivään. Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa tarkoitettua lukio-koulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa tai muuta koulutusta, joka on hyväksytty oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyväksi.

Maanpuolustuspäivän tavoite olisi lisätä nuorten miesten tietoisuutta kutsuntaikään liittyvistä velvoitteista ja nuorten naisten mahdollisuuksista hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Maanpuolustuspäivän tarkoitus on antaa tietoa maanpuolustuksesta, kokonaisturvallisuudesta, maanpuolustuksen vapaaehtois-toiminnasta ja nuorten hyvinvointia edistävästä palveluista. Edellä mainitut sisällöt ovat informatiivisia eikä niillä kaikilla ole suoraa yhteyttä nykyisiin lukion oppimääriin, perus- tai ammattitutkintojen sisältöihin ja osaamistavoitteisiin tai muihin oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvien koulutuksien sisältöihin.

Maanpuolustuspäivässä tarjottavat informaatioisisällöt kuitenkin lisäisivät kutsuntaikäisille ymmärrystä maanpuolustusvelvollisuudesta, laajemmin yhteiskunnan turvallisuuden teemoista ja antaisivat nykyistä paremmat mahdollisuudet tehdä valintoja palvelukseen ja omaan koulutus- ja työuraan liittyen. Lisäksi oppilaitokset voisivat mahdollisuuksien mukaan lukea päivän sisällöt osaksi opiskelijoiden opintoja.

Oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvien koulutusta säätelevien lakien perusteella maanpuolustuspäivän järjestäminen ei ole velvoittavaa koulutusta järjestäville. Maanpuolustuspäivän järjestämisestä ja siihen velvoittamisesta voitaisiin määrätä koulutuksen järjestämisluvista niissä kohdin kun määrätään kehittämis- ja muista tehtävistä eikä lakimuutoksia tarvittaisi. Maanpuolustuspäivän pilotoinnilla saataisiin tietoa sen soveltuvuudesta oppilaitoskontekstiin ja mahdollisista säätämistarpeista.

Mahdollinen erillislaki Maanpuolustuspäivästä

Perustuslain mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus muodostaa sinänsä hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia. Asevelvollisten ja muiden sotilashenkilöiden perusoikeuksiin kohdistuvia rajoituksia on kuitenkin arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta.

Asevelvollisuuslaissa on säännökset muun muassa asevelvolliselle toimitettavista terveystarkastuksista. Tällaiset säännökset mahdollistavat puuttumisen asevelvollisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Lisäksi ne rajoittavat asevelvollisen itsemääräämisoikeutta, joka valtiosääntöoikeudellisesti kiinnittyy perustuslain säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja yksityiselämän suojasta. Säännöksille on kuitenkin perustuslain 127 §:ssä säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseen ja tarkastettavan asevelvollisen oman terveyden edistämiseen tukevat painavat perusteet.

Asevelvollisuuslakiin sisältyy rangaistussäännöksiä, kuten poissaolo kutsunnasta. Osallistuminen kutsuntaan on asevelvolliselle kuuluva velvollisuus. Velvollisuuden täyttämisen varmistamiseksi on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säätää seuraamus velvollisuuden rikkomisesta. Rikosnimike on poissaolo kutsunnasta ja poissaolosta tuomittaisiin sakkoon. Kutsunnassa asevelvollinen ei ole vielä sotilasrangaistussäännösten alainen.

Maanpuolustuspäivän tehtävä on välittää maanpuolustusinformaatiota nuorille. Työryhmä ei pidä perusteltuna, että maanpuolustuspäivästä säädettäisiin veloitettava erillislaki. Työryhmän näkemyksen mukaan oppivelvollisuusikäisen luvaton poissaolo informaatioluonteisesta tilaisuudesta ei muodostaisi sellaista painavaa perustetta, jolla poissaolo tilaisuudesta voitaisiin säätää rangaistavaksi.

3.1.1 Maanpuolustuspäivän sisältö

Maanpuolustuspäivän suunniteltu perussisältö noudattelee komitean asettamia tavoitteita koko ikäluokalle kohdennetun yhteisen tilaisuuden keskeisistä teemoista.

Työryhmä hyödynsi työskentelyssään myös nuorille kohdennettua digiraatia, jossa tavoitteena oli saada nuorten näkemyksiä ja odotuksia kutsuntauudistuksesta. Keskusteluun osallistuneet nuoret kokivat, että maanpuolustusta koskevalle tiedolle on tarvetta. Lisää tietoa kaivattiin esimerkiksi Suomen turvallisuusympäristöstä, kokonaisturvallisuudesta ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen mahdollisuuksista. Työryhmä hyödynsi työskentelyssään myös valtioneuvoston käyttäytymistieteellisen ennakkoinnin tiimin tekemää selvitystä kutsuntauudistukseen liittyen. Selvityksen mukaan nuoret pitävät tärkeänä, että tilaisuudessa olisi mahdollisuus vuorovaikutteisuuteen ja kysymyksiin. Selvityksessä annetaan myös suositus asepalvelukseen liittyvän esittelyaineiston monipuolistamisesta siten, että viestintä puhuttelisi nuoria erilaisilla taustoilla ja nuoret saisivat kuvan palveluksen arjesta ja palveluksen sovittamisesta henkilökohtaiseen elämään. Työryhmä pitää perusteltuna huomioida em. näkökohdat maanpuolustuspäivän sisällön suunnittelussa ja tilaisuuksien toteutuksessa.

Taulukko 3. Maanpuolustuspäivän perussisältö

Teema	Sisältövastuu
<p>Maanpuolustus ja kokonaisturvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suomen sotilaallinen puolustaminen, maanpuolustusvelvollisuus, asevelvollisuus ja naisten vapaaehtoinen asepalvelus • Kutsuntaprosessi ja eri palvelusvaihtoehdot (asepalvelus, aseeton palvelus, siviilipalvelus) ja -tehtävät. • Palvelusjärjestelyt ja palvelusta suorittavan tukeminen • Kokonaisturvallisuus, yhteiskunnan varautuminen 	<p>PLM vastaa PV, TEM ja Turvallisuuskomitean sihteeristö osallistuu</p>
<p>Maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuutta tukeva vapaaehtoistoiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vapaaehtoinen maanpuolustus • Kokonaisturvallisuutta tukeva järjestötoiminta • Yksilön varautuminen ja arjen turvallisuus 	<p>PLM vastaa, Maanpuolustus-koulutusyhdistys osallistuu</p>
<p>Nuorten hyvinvoinnin edistäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuorten tukipalvelut • Liikunnan ja toimintakyvyn edistäminen 	<p>OKM vastaa ja TEM osallistuu</p>

Sisällöntuotannosta ja aineiston päivittämisestä vastaavat toimivaltaiset viranomaiset virkatyönä. Viranomaisten aineisto tulee olla saatavilla kotimaisilla kielillä. Alueellisesti olisi hyvä huomioida aineiston saatavuus myös englannin kielellä.

MPK:n vastuu sisällöntuotannosta kuuluu MPK:n lakisääteisiin tehtäviin (vapaaehtoista maanpuolustusta koskeva tiedotus ja valistus), joka rahoitetaan valtionavulla. Valtionapuviranomaisena toimii puolustusministeriö.

3.1.2 Maanpuolustuspäivän ajankohta ja järjestäminen

Parlamentaarinen komitea hahmotteli mietinnössään, että koko ikäluokkaa koskeva vasta velvoittavasta tilaisuudesta vastaisi puolustusministeriön hallinnonala yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Tilaisuus ajoittuisi oppivelvollisuusikään, jotta nuorille saadaan tarvittava tieto ennen kutsunta- tai palvelukseen hakeutumiskäytäntöä.

Työryhmä esittää, että Maanpuolustuspäivä järjestettäisiin sen vuoden syksyllä kun henkilö täyttää 17 vuotta. Näin saadaan tarvittava informaatio koko ikäluokalle hyvissä ajoin ennen kutsunta- tai palvelukseen hakeutumiskäytäntöä.

Kun yhtenä uudistuksen tavoitteena on pyrkiä kasvattamaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuvien naisten määrää, on erityisen tärkeää, että vapaaehtoista palvelusta harkitsevat naiset saavat tietoa hyvissä ajoin ennen palvelukseen hakeutumista. Naiset hakeutuvat vapaaehtoiseen asepalvelukseen vuosittain 15.1. mennessä.

Oppivelvollisuusikäen noustua 18 ikävuoteen, ikäluokan nuoret tavoitetaan lähtökohtaisesti koulujärjestelmän puitteissa. Työryhmä katsoo, että tilaisuuden ajoitus ja kohderyhmän saavutettavuus perustelevat maanpuolustuspäivän järjestämistä osana oppilaitosten toimintaa. Pääsääntöisesti oppilaitoksilla on myös valmiina tilaisuuksiin tarvittava infrastruktuuri. Työryhmä katsoo, että edellisen perusteella koko ikäluokkaa koskevan erillisen tilaisuuden järjestäminen puolustusministeriön hallinnonalan toimesta ei ole tarkoituksenmukaista.

3.1.3 Maanpuolustuspäivän toteuttamisvaihtoehdot

Työryhmä on työssään arvioinut maanpuolustuspäivän eri toteuttamisvaihtoehtoja. Lähtökohtana on, että maanpuolustuspäivä järjestetään osana oppilaitosten toimintaa, ja tilaisuuden sisällöstä vastaavat eri viranomaiset yhteistyössä.

Tilaisuus voidaan järjestää verkko-opetuksena, lähitilaisuutena tai yksi- tai monipaikkaisena hybridimallina, joka yhdistelee lähi- ja etäosallistumista. Toteuttamistavasta riippumatta on varmistettava, että maanpuolustuspäivän perussisältö on kaikille sama. Erot vaihtoehtojen välillä liittyvät lähinnä vuorovaikutuksen määrään ja muotoon.

Vaihtoehto 1 - verkko-opinnot

Vaihtoehdossa opiskelijat suorittavat omalla ajalla tai ohjatusti verkko-opintoja. Oppimisolun ylläpitäjä seuraa opintojen suorittamista. Opintojen asiasisällöt olisivat yhdenmukaiset, mahdollistaen kuitenkin alueellisen vaihtelun esimerkiksi alueiden vapaaehtoistoiminnan tai sosiaali- ja terveyspalveluiden suhteen. Kunnat tai oppilaitokset voivat halutessaan tarjota kannusteita osallistumiselle, esim. liikuntapalvelujen muodossa.

Työryhmä katsoo, että pelkät verkko-opinnot eivät vastaa komitean asettamiin tavoitteisiin. Työryhmä jakaa komitean näkemyksen siitä, että nuorten kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kautta kyetään paremmin vahvistamaan henkilökohtaisen maanpuolustussuhteen ja maanpuolustustahdon kehittymistä. Osallistava tapahtuma ilmentäisi myös yhteistä vastuuta maanpuolustuksesta ja kaikkia koskevasta maanpuolustusvelvollisuudesta, mitä myös maanpuolustuspäivän nimessä pyritään ilmentämään.

Verkko-opintoihin perustuva toteuttamistapa ei aiheuttaisi merkittäviä uusia lisäkustannuksia. Opetusaineisto tuotettaisiin pääosin virkатыönä kotimaisilla kielillä. Aineiston mahdollisesta tuottamisesta esim. englannin kielellä aiheutuu käännskustannuksia.

Vaihtoehto 2 - lähitilaisuus

Maanpuolustuspäivä voitaisiin järjestää lähitilaisuutena, jossa osallistujat ovat fyysisesti läsnä samassa tilaisuudessa. Tilaisuus järjestettäisiin pääsääntöisesti oppilaitoksissa, mutta tilaisuudessa olisi läsnä Puolustusvoimien henkilöstöä, muita viranomaisia esimerkiksi kokonaisturvallisuuden toimialoilta ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä vastaavia viranomaisia.

Henkilökohtaisen maanpuolustussuhteen ja maanpuolustustahdon vahvistamisen kannalta lähitilaisuus olisi lähimpänä komitean hahmottelemaa tilaisuutta. Lähitilaisuus mahdollistaisi myös laajasti erilaisia osallistavia vuorovaikutuksen muotoja.

Oppilaitoksilla on pääsääntöisesti käytössään lähitilaisuuden edellyttämät tilat ja muu infrastruktuuri. Lähitilaisuuden tilajärjestelyistä ei siten aiheutuisi merkittäviä uusia kustannuksia oppilaitoksille. Mikäli alueellisesti todetaan tarkoituksenmukaiseksi yhdistää tilaisuuksia esimerkiksi hyödyntämällä oppilaitosten ulkopuolisia tiloja, ylimääräisistä tila- ja logistisista kustannuksista vastaisi kukin oppilaitos omalta osaltaan.

Puolustusvoimien aluetoimistojen henkilöstöresurssit on mitoitettu hoitamaan asevelvollisuusasiat ja toimeenpanemaan kutsunnat, jotka toteutetaan syksyisin 15.8.-15.12. välillä. Kutsuntatilaisuuksia järjestetään syksyisin yli 500 noin 250 paikkakunnalla. Oppilaitoksissa järjestettäviin maanpuolustuspäiviin lähitilaisuuksina Puolustusvoimien henkilöstöä kohdennettaisiin pääsääntöisesti oppilaitoksia lähimpänä olevasta joukko-osastosta. Jokaiseen tilaisuuteen osallistuisi Puolustusvoimista minimissään yksi kantahenkilökuntaan kuuluva ja asepalvelusta suorittava tai reserviläinen. Ottaen huomioon järjestettävien tilaisuuksien määrän, vaihtoehto sitoisi huomattavan määrän Puolustusvoimien palkattua henkilöstöä tai asepalvelustaan suorittavia, vaikka tilaisuuksia voitaisiin jonkin verran oppilaitosten välillä yhdistää. Työryhmä arvioi, että puolustusvoimille tulisi osallistaviin lähitilaisuuksiin kohdentaa n. 36–40 henkilötyövuotta oppilaitosyhteistyöhön.

Alueelliset erot oppilaitosten ja nuorten lukumäärissä sekä toisaalta Puolustusvoimien alueellisesti käytettävissä olevissa resursseissa ovat merkittäviä. Taloudelliset resurssit eivät kuitenkaan yksin ole riittävä tapa arvioida toteuttamiskelpoisuutta. Rajoitteita asettavat myös muut tekijät, kuten ajanjaksolle osuvat kutsunnat ja ylioppilaskirjoitukset. Uudenmaan aluetta voidaan pitää erityisalueena, jossa nuoria on n. 20 000 ikäluokkaa kohden ja n. 250 toisen asteen oppilaitosta. Työryhmä arvioi, että lähitilaisuuksien järjestäminen tässä mittakaavassa syyslukukaudella ei ole toteuttamiskelpoinen vaihtoehto. Pienemmillä paikkakunnilla lähitilaisuudet voivat puolestaan olla toimiva ja kustannustehokas vaihtoehto.

Alueelliset ja oppilaitosten erot huomioon ottaen, työryhmä pitää tärkeänä mahdollistaa riittävää paikallista harkintaa maanpuolustuspäivän toteuttamisessa.

Vaihtoehto 3 - hybridimalli

Maanpuolustuspäivä voidaan toteuttaa yksi- tai monipaikkaisena hybriditilaisuutena, yhdistelemällä ja painottamalla eri tavoin lähi- tai etäosallistumista. Hybridimalli mahdollistaa alueellisen vaihtelun tilaisuuksien järjestelyissä.

Työryhmä arvioi, että lähitilaisuus vastaisi periaatteessa parhaiten uudistukselle asetettuihin tavoitteisiin. Lähitilaisuus ei kuitenkaan ole kaikilla alueilla toteuttamiskelpoinen vaihtoehto suurista henkilömääristä ja tilaisuuden ajoituksesta johtuen. Hybriditilaisuuden toteuttamisessa tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti pyrkiä lähitilaisuuksien toimintamalleihin. Niiltä osin kuin se ei alueellisesti ole toteuttamiskelpoista esim. etäisyyksistä tai tilaisuuksien lukumäärästä johtuen, voidaan tilaisuudessa hyödyntää erilaisia etäyhteyksiä. Tavoitteisiin ja odotuksiin nähden työryhmä pitää vähimmäisvaatimuksena sitä, että kaikissa hybridi-vaihtoehtoissa on yhtenäinen perussisältö ja tosiasiallinen mahdollisuus viranomaisen ja nuorten väliseen vuorovaikutukseen joko lähitilaisuudessa tai etäyhteyksin.

Esimerkinomainen toteutustapa hybridi-tilaisuudesta on kuvattu taulukossa alla:

Taulukko 4. Esimerkki maanpuolustuspäivästä hybriditilaisuutena

	Sisältö	Edustaja	Toteutusvaihtoehdot
9.00	Tilaisuuden avaus	Oppilaitoksen rehtori (vast.)	Läsnä/etäyhteys
9.05	Maanpuolustus ja kokonaisturvallisuus		
	Suomen sotilaallinen puolustaminen	Puolustusvoimat	Läsnä/etäyhteys
	• Asevelvollisuus		Läsnä/etäyhteys
	• Asepalveluksen arki		Läsnä/etä/video
	• Varusteiden esittely		Läsnä/etä/video
	• Kysymyksiä ja keskustelua		Läsnä/etäyhteys/chat
	Kokonaisturvallisuuden perusteet	Turvallisuuskomitea	Videosesitys
10.30	Tauko		

	Sisältö	Edustaja	Toteutusvaihtoehdot
10.45	Maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden vapaaehtoistoiminta <ul style="list-style-type: none"> • Vapaaehtoinen maanpuolustus • Kokonaisturvallisuutta tukeva järjestötoiminta • Yksilön varautuminen 	Maanpuolustus-koulutus-yhdistys ja järjestöt	Läsnä/etä/video
11.15	Nuorten hyvinvoinnin edistäminen <ul style="list-style-type: none"> • Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut • Informaatio terveystarkastuksista • Liikuntaneuvonta • Kysymyksiä ja keskustelua 	Kuntien ja hyvinvointialueiden edustajat	Läsnä/etäyhteys
11.45	Tilaisuuden päättäminen <ul style="list-style-type: none"> • Itseopiskeluaineistoon ohjaaminen 	Oppilaitoksen rehtori (vast.)	Läsnä/etäyhteys

Tilaisuuteen tarvittavan viranomaisten määrä ja käytettävä työaika riippuu olennaisesti valittavasta teknisestä toteutustavasta. Etäyhteyksien hyödyntäminen vähentää jonkin verran tilaisuuteen sidottavan henkilöstön määrää lähitilaisuuksiin verrattuna. Yhtenä vaihtoehtona on esimerkiksi etäyhteyksin yhdistää useampi oppilaitos samaan tilaisuuteen, jolloin Puolustusvoimien edustaja tavoittaa vuorovaikutteisesti useamman koulun opiskelijoita. Ottaen huomioon vuorovaikutukselle asetetut tavoitteet, on hybridivaihtoehdossakin Puolustusvoimille kohdennettava lisäresursseja oppilaitosyhteistyöhön tilaisuuksien järjestämiseksi.

Hybridimallissa ei tilojen käytöstä aiheudu merkittäviä lisäkustannuksia. Mikäli alueellisesti todetaan tarkoituksenmukaiseksi yhdistää tilaisuuksia esimerkiksi hyödyntämällä oppilaitosten ulkopuolisia tiloja, kustannuksista vastaa kukin oppilaitos omalta osaltaan.

Oppimisalusta

Maanpuolustuspäivän sisältöä voidaan syventää ja täydentää laajemmalla aineistolla virtuaalisessa oppimisympäristössä.

Mahdollinen jo käytössä oleva oppimisalusta voisi olla esimerkiksi MPK:n Moodle. Alusta mahdollistaa 16-vuotta täyttäneiden kirjautumisen opiskelijaksi. Oppimisalustaa ylläpitäisi MPK ja sisällöntuotannosta vastaavat organisaatiot tuottavat alustalle ajantasaisen päivitetyn aineiston. Olemassa olevan oppimisalustan hyödyntämisestä ei työryhmän arvion mukaan aiheudu merkittäviä lisäkustannuksia.

Työryhmä katsoo, että maanpuolustuspäivän ja oppimisalustan sisältöjen olisi perusteltua olla laajemminkin saatavilla muiden kohderyhmien käyttöön esim. ministeriöiden internet-sivuilla.

3.2 Kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen integroiminen opiskeluterveydenhuoltoon

Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea katsoi, että terveydenhuollon resurssien tehokkaan käytön kannalta tulisi selvittää kutsuntoihin liittyvien ennakkoterveystarkastusten integroimista toisen asteen opiskelijoiden terveystarkastuksiin. Komitean näkemyksen mukaan kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen yhteensovittaminen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen edellyttäisi opiskeluterveydenhuollon roolin selkeyttämistä ennakkoterveystarkastusten toteuttajana sekä lainsäädännössä että viranomaisohjeissa.

Yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi olisi komitean näkemyksen mukaan myös huolehdittava siitä, että opiskeluterveydenhuollossa on valtakunnallisesti riittävät ja yhdenvertaiset resurssit, jotta ongelmien varhainen havaitseminen ja nopea interventio tarvittavan tuen järjestämiseksi olisi mahdollista. Komitea painotti sitä, että terveystarkastukset olisi toteutettava sukupuolisensitiivisesti ja koko ikäluokalle samassa vaiheessa.

Työryhmä on työssään selvittänyt ja arvioinut mahdollisuutta yhteen sovittaa ja yhdistää kutsuntojen ennakkoterveystarkastus toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen. Ennakkoterveystarkastuksessa arvioidaan nuoren toimintakykyä palveluskelpoisuuden näkökulmasta. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksessa taas tarkastellaan nuoren terveydentilan, toimintakyvyn ja opiskelukykyyn kokonaisuutta opinnoissa ja työssä selviytymisen näkökulmista. Vaikka tarkastelunäkökulmat jonkin verran eroavat, kummassakin tarkastuksessa

tavoitteena on saada kattava käsitys nuoren toimintakyvystä. Sisältöjensä puolesta terveystarkastukset olisi siten työryhmän näkemyksen mukaan mahdollista yhdistää.

Työryhmä katsoo, että terveystarkastukset olisi tarkoituksenmukaista integroida useista syistä. Tarkastusten yhdistäminen olisi hyödyllistä ei ainoastaan terveydenhuollon resurssien käytön tehostamiseksi, vaan lisäksi myös tarkastusten laadun ja kattavuuden parantamiseksi sekä nuorten yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Opiskeluterveydenhuollon toimijat ovat perehtyneet nuorten kehitysvaiheen, pulmien ja opiskelukyvyn kysymyksiin. Näin ollen opiskeluterveydenhuollossa on jo valmiiksi osaamista ikäryhmän terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Tämän lisäksi työntekijöiden osaamisen varmistaminen Puolustusvoimien tarpeisiin vastaamiseksi olisi helpompaa, kun tarkastukset koottaisiin pääosin yhdelle toimijalle. Työryhmä katsoo, että olisi myös nuoren edun mukaista, että ennakkoterveystarkastus tehtäisiin siellä, missä hänet tunnetaan, ja missä myös on hyvä näkemys hänen terveyshistoriastaan. Palvelun saavutettavuus myös paranisi, kun terveystarkastus toteutuisi oppilaitoksessa tai muutoin helposti saavutettavassa opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Nuoren edun mukaista olisi myös se, että uudistuksen myötä ei tarvitsisi enää hakeutua kahteen erilliseen tarkastukseen. Uudistuksella lisättäisiin myös nuorten miesten ja naisten välistä tasa-arvoa, kun koko ikäluokalle tarjottaisiin saman sisältöiset terveystarkastukset opiskeluterveydenhuollon toteuttamana.

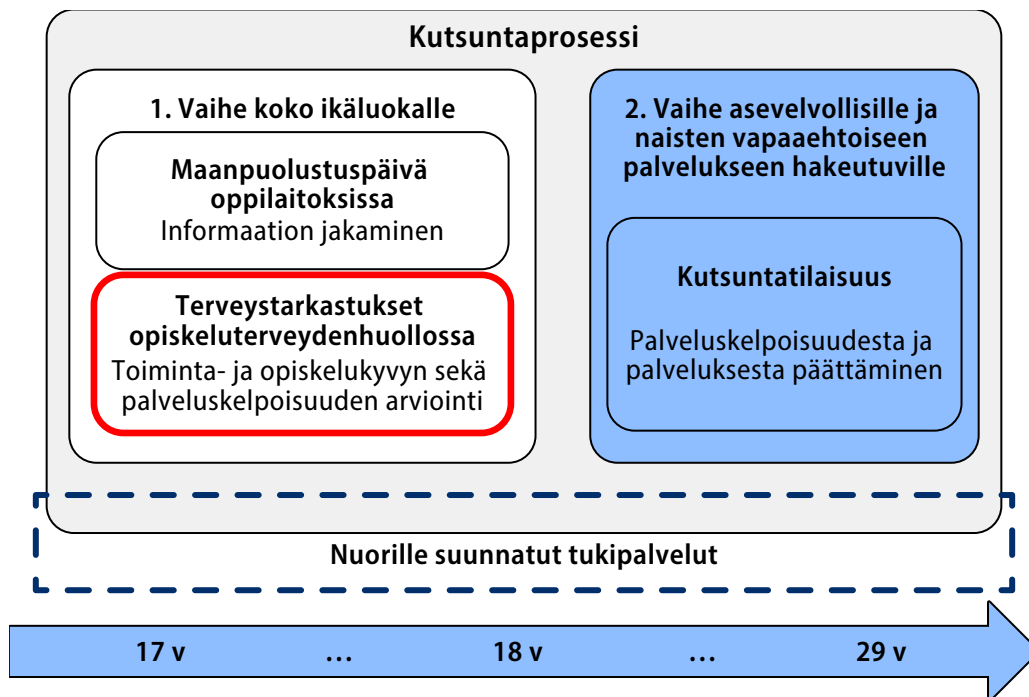
Kun kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksia nykyään tehdään terveyskeskuksessa tai yksityisessä terveydenhuollossa, tarkastus jää helposti irralliseksi ja muista nuorten palveluista erilliseksi. Ennakkoterveystarkastuksen integroiminen opiskeluterveydenhuoltoon olisi tarkoituksenmukaista myös siitä näkökulmasta, että opiskeluterveydenhuolto toimii tiiviissä yhteistyössä sekä oppilaitosten että muiden nuorille suunnattujen palvelujen kanssa. Näin ollen nuoren mahdollisten ongelmien varhainen havaitseminen ja nopea interventio tarvittavan tuen järjestämiseksi varmistuisi nykyistä paremmin. Kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen yhdistäminen olisi myös Puolustusvoimien intressien mukainen, kunhan varmistetaan että tarkastuksen sisällön osalta Puolustusvoimien tarpeet toteutuvat ja tarkastuksesta saadaan riittävät tiedot palveluskelpoisuuden määrittämistä varten.

Tekemänsä kokonaisarvion perusteella työryhmä esittää, että Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastus yhdistettäisiin oppivelvollisuusikäisten osalta yhdeksi kokonaisuudeksi, kuten komitea ehdotti. Tämä edellyttäisi kahden nykyään erillisen prosessin integroimista sekä myös uuden

yhdistetyn terveystarkastuksen sisältöjen päivittämistä. Jotta prosessista saataisiin tehokas ja toimiva, tulisi siinä työryhmän näkemyksen mukaan hyödyntää sähköisiä toimintamuotoja.

Työryhmä esittää seuraavassa luvussa ehdotuksensa malliksi terveystarkastusten integroimiseksi sekä sitä seuraavassa luvussa käsityksensä edellytyksistä, joita esitettävän uudistuksen toteutus edellyttäisi.

Kuvio 4. Kutsuntojen ennakkoterveystarkastus opiskeluterveydenhuollossa

3.2.1 Malli opiskeluterveydenhuollon uusituksi terveystarkastukseksi oppivelvollisuusikäisille

Kutsuntauudistuksen myötä opiskeluterveydenhuollossa toteutettavat uudet integroidut terveystarkastukset tulisi jatkossa ajoittaa kutsunnanalaisten miesten sijaan koko ikäluokalle (n. 60 000 opiskelijaa) kutsuntavuoden tammi- kesäkuun väliselle ajalle, jotta Puolustusvoimilla olisi elo- joulukuun välisenä aikana järjestettävissä kutsuntatilaisuuksissa käytössään esitykset nuorten palveluluokista. Käytännössä terveystarkastus tulisi siten tehdä toisen opiskeluvuoden keväällä, jotta se ajoittuisi sille vuodelle, jona nuori täyttää 18 vuotta.

Kun 18-vuotiaiden sekä sitä nuorempien terveystarkastusten sisältöä olisi sisällöllisesti laajennettava ja uudistetut terveystarkastukset tulisi jatkossa suorittaa aikapainaisesti alkuvuoden aikana, on todennäköistä, että opiskeluterveydenhuolto ruuhkautuisi pahoin, mikäli muita muutoksia ei tehtäisi. Jotta opiskeluterveydenhuollon resurssit kohdentuisivat tarkoituksenmukaisesti ja opiskelijat saisivat terveystarkastusten ohella opiskeluterveydenhuollosta myös tarvitsemansa tuen ja hoidon, on työryhmän näkemyksen mukaan välttämätöntä kehittää sähköisiä välineitä opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusprosessin tehostamiseksi. Työryhmä ehdottaa siten mallia, jossa hyödynnettäisiin sähköisiä toimintoja tiedon keruuseen nuorilta, nuoren palvelutarpeen mukaiseen palvelujen ajoitukseen segmentointityökalun avulla sekä tiedon sähköiseen välittämiseen hyvinvointialueelta Puolustusvoimille.

Työryhmän esittämä malli kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen kokonaisuudesta sisältäisi sähköisen terveystarkastuksen ja siitä sähköisenä saatavan palautteen sekä terveydenhoitajan ja lääkärin tarkastukset. Terveystarkastuksen prosessi käynnistyisi opiskeluterveydenhuollossa kaikille toisen asteen opiskelijoille ensimmäisenä opiskeluvuonna tehtävällä sähköisellä terveystarkastuksella. Sähköinen kysely sisältäisi elementit sekä palveluskelpoisuuden että opiskelukyvyyn ja tulevan ammatin vaatimien edellytysten arvioimiseksi opiskeluterveydenhuollossa. Tarkoituksena olisi, että opiskelija antaisi terveystarkastuksessa ajantasaiset tiedot terveydestään ja toimintakyvystään. Nämä tiedot täydentäisivät opiskeluterveydenhuollossa käytössä olevia aiempia terveystietoja ja niitä käytettäisiin myös palveluskelpoisuusarvioinnin pohjana. Nuori saisi palautteen terveystarkastuksesta sähköisesti.

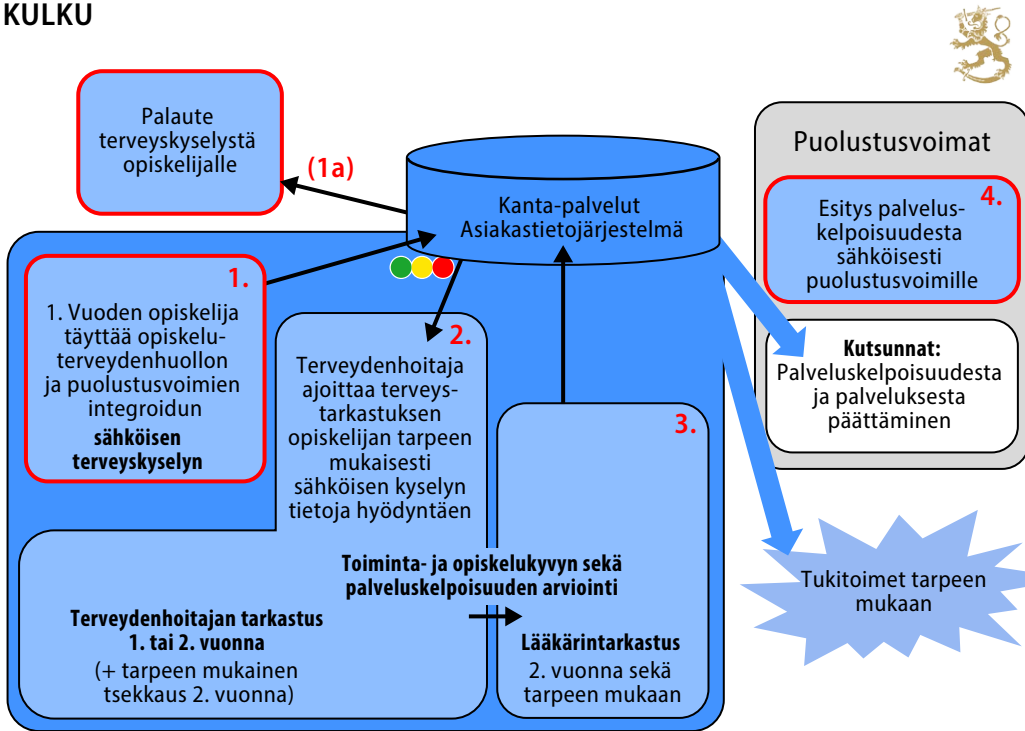
Sähköisen kyselyn avulla tunnistettaisiin ne opiskelijat, jotka tarvitsevat opiskeluterveydenhuollon tai muun toimijan tukea heti opiskelujen ensimmäisenä vuonna. Kouluterveystarkastuksen tuloksiin perustuen terveydenhoitajan tarkastusta arvioidaan tarvitsevan noin 30 % opiskelijoista. Nämä opiskelijat kutsuttaisiin terveydenhoitajan tapaamiseen ensimmäisenä opiskeluvuonna, kuten nykyisinkin. Mikäli tarvetta ilmenisi opiskelija voitaisiin ohjata myös lääkärin vastaanotolle jo ensimmäisen opiskeluvuoden aikana.

Valtaosalle oppivelvollisista terveydenhoitajan tarkastus sekä lääkärintarkastus tehtäisiin toisena opiskeluvuonna. Oppivelvollisuusikäiset miehet ovat tällöin kutsuntaikäisiä. Tarkastuksen yhteydessä päivitetäisiin opiskelijan ensimmäisenä vuonna sähköisessä terveystarkastuksessa antamat tiedot. Uudistetussa terveystarkastuksessa Puolustusvoimien ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten sisällöt ja käytännöt olisi yhteen sovitettu niin, että sekä nuoren opiskelukyky, että palveluskelpoisuuden arviointi tulisivat huomioiduksi. Terveystarkastuksen sisältöjen yhteisenä nimittäjänä olisi toimintakykylähtöisyys sekä myös tarkastuksen

sukupuolisensitiivisyys. Opiskelija voitaisiin ohjata tarvittaviin tukimuotoihin terveystarkastuksen havaintojen perusteella. Lääkäri laatisi terveystarkastuksessa esityksen henkilön palveluskelpoisuudesta. Myöhemmin selvitettäväksi vielä jää, laadittaisiinko esitys palveluskelpoisuudesta kaikille naisille, vai ainoastaan heille, jotka ilmoittavat haluavansa vapaaehtoisena asepalvelukseen. Kutsunnanalaisien miesten sekä vapaaehtoisena asepalvelukseen hakeutuvien naisten lääkärintarkastukset, jotka sisältävät esityksen palveluskelpoisuudesta, toimitettaisiin Kanta-palvelun kautta sähköisesti Puolustusvoimille.

Kuvio 5. Työryhmän esittämä malli opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen integroidun kutsuntatarkastuksen kulusta

INTEGROIDUN OPISKELUTERVEYDENHUOLLON TERVEYSTARKASTUKSEN KULKU

Opiskeluterveydenhuollon ja puolustusvoimien yhdistetty terveystarkastus oppivelvollisille ja kutsunnanalaisille opiskelijoille (16–18v)

3.2.2 Uudistuksen toteuttamisen edellytykset

Terveystarkastuksen sisällön kehittäminen

Laadukkaasti toteutettu ennakkoterveystarkastus on Puolustusvoimien reservin muodostumisen kannalta olennaisen tärkeä tarkastelupiste. Palveluskelpoisuusarviointi perustuu suurelta osin ennakkoterveystarkastukseen, joten tarkastuksella on suuri merkitys varusmieskoulutuksen, ja sitä kautta myös Puolustusvoimien reservin muodostumisen, kannalta. Puolustusvoimille on tärkeää, että ennakkoterveystarkastuksissa tunnetaan tarkastukseen tulevan terveydentila ja kokonaistilanne mahdollisimman hyvin. Jotta palveluskelpoisuusarvio toteutuu mahdollisimman laadukkaasti, on olennaista, että ennakkoterveystarkastuksia tekevä henkilöstö ymmärtää palveluskelpoisuusarvioinnin perusteet ja tuntee myös Puolustusvoimien terveystarkastuksiin liittyvät ohjeistukset.

Palveluskelpoisuutta arvioitaessa arvioidaan henkilön terveyttä ja toimintakykyä suhteutettuna Puolustusvoimien toimintaympäristön normaali- ja poikkeusolojen olosuhteista nouseviin toimintakykyvaatimuksiin. Arviota tehtäessä on huomioitava paitsi pelkästä varusmiespalveluksesta selviytymisen näkökulma, myös erityisesti poikkeusolojen toimintakyvyn ja suorituskyvyn näkökulma, sillä varusmiespalveluksen suorittamisen tarkoitus on tuottaa poikkeusolojen reserviä.

Toisen asteen opiskelijan opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa kokonaiskäsityksen muodostamiseksi nuoren terveydentilasta ja opiskelukyvystä sekä mahdollisten tukitoimien tarpeesta. Opiskelukyky on kokonaisuus, johon vaikuttavat muun muassa nuoren toimintakyky eli psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset edellytykset selviytyä jokapäiväisen elämän toiminnoista. Opiskelukyvyn voidaan ajatella olevan opiskelijan työkykyä, jonka perustana on hänen toimintakykynsä. Työkykyä puolestaan arvioidaan tarkastelemalla tasapainoa yksilön toimintakyvyn, voimavarojen, osaamisen ja työn aiheuttamien haasteiden kesken. Käytännössä nuoren opiskelukyvyn, työkyvyn tai palveluskyvyn arviointi koostuvat samoista elementeistä, jonka perustana on hänen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakykynsä. Kun opiskeluterveydenhuollossa tarkastellaan ja arvioidaan opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin kokonaisuutta opiskelukyvyn, opinnoissa ja työssä selviytymisen sekä tulevaan ammattiin soveltumisen näkökulmista, terveystarkastusten sisällöt on mahdollista yhdistää terveystarkastuksen näkökulmaa aiempaa toimintakykylähtöisemmin painottaen.

Työryhmän esittämän uudistuksen toteuttaminen edellyttäisi toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten uudistamista niin, että opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen sisällöt sovitettaisiin yhteen Puolustusvoimien edellyttämien ennakkoterveystarkastuksen sisältöjen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaisi opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen näkökulman laajentamista,

mutta myös tarkastuksen sisällön kehittämistä. Puolustusvoimat uudistaa parhailaan omaa terveystarkastusohjettaan toimintakykylähtöiseksi. Tämä olisi todennäköisesti toimiva lähtökohta kehittämistyölle myös opiskeluterveydenhuollon näkökulmasta. Lisäksi koko ikäluokkaa koskevaa yhtenäistä ennakkoterveystarkastusta kehitettäessä tulisi huomioida tarkastuksen sukupuolisensitiivisyys. Ennakkoterveystarkastuksen sisällön tulisi olla yhtenäinen ja riippumaton tarkastettavan asevelvollisuuteen liittyvästä statuksesta. Uudistetun terveystarkastuksen painopisteen tulisi olla nuoren terveyden ja hyvinvoinnin lisäksi toimintakyvyn arvioinnissa.

Terveystarkastusprosessin sujuva toteutus edellyttäisi Puolustusvoimien ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistusten ja lomakkeistojen uusimista ja yhteensovittamista uusitun terveystarkastuksen sisällön mukaisesti. Terveystarkastusten sisällön yhteensovittaminen konkretisoituisi jo ensimmäisenä opiskeluvuonna toteuttavassa sähköisessä terveystarkastuksessa. Kysely rakennettaisiin Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen ja Puolustusvoimien asiantuntijoiden yhteistyönä vastamaan niin Puolustusvoimien kuin opiskeluterveydenhuollonkin tietotarpeita. Kyselyn aihealueet ja sisällöt rakentuisivat fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn sekä opiskelukyvyn ja palveluskelpoisuuden näkökulmista. Kysymyksillä haettaisiin ajantasaista tietoa nuoren toimintakyvyn rajoitteista, sairauksista tai niiden hoidosta, niiden tietojen täydentämiseksi, joita opiskeluterveydenhuollolla on muutoinkin käytössään nuoren opiskelukyvyn, palveluskelpoisuuden sekä mahdollisten tukitoimien tarpeellisuuden arvioimiseksi.

Puolustusvoimien palveluskelpoisuuden arviointi ohjeistetaan asevelvollisuuslain mukaan Pääesikunnan antamassa Terveystarkastusohjeessa. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten sisällöistä säädetään valtioneuvoston asetuksella sekä Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen antamin ohjein. Esitetty muutos edellyttäisi puolustusvoimien sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden yhteistä kehittämishanketta henkilöstöresursseineen. Muutoksia tarvittaisiin ainakin valtioneuvoston asetukseen 338/2011 sekä terveystarkastuksista annettuihin ohjeisiin muun muassa Terveysportissa. Puolustusvoimien Terveystarkastusohjeen päivitys on parhaillaan käynnissä.

Sähköisten järjestelmien kehittäminen prosessin tehostamiseksi

Työryhmän näkemyksen mukaan opiskeluterveydenhuollon työn ja uudistettavan terveystarkastusprosessin tehostamiseksi olisi välttämätöntä kehittää sähköisiä välineitä. Sähköisiä välineitä voitaisiin hyödyntää ottamalla käyttöön sähköinen terveystarkastus, segmentointityökalu palvelujen tarpeen arvioimiseksi sekä sähköinen tiedonvälitys hyvinvointialueelta Puolustusvoimille.

Uudistetun terveystarkastuksen ja siihen sisältyvän sähköisen terveystarkastuksen edellyttämät tietosisällöt olisi ensivaiheessa määriteltävä osaksi terveydenhuollon rakenteisia potilastietoja. Määrittelytyötä olisi mahdollista tehdä jo terveystarkastuksen sisällön kehittämisen rinnalla. Tietosisältöjen rakenteistaminen on välttämättömän edellytys sille, että nuoren sähköisessä terveystarkastuksessa antamat tiedot voitaisiin hyödyntää terveystarkastuksen ajoittamisessa nuoren tarvetta vastaavasti, sekä sille, että terveydenhoitaja sekä lääkäri voisivat hyödyntää näitä tietoja työssään kattavasti. Rakenteisiin tietoihin liitetyt palveluskelpoisuuden kriteerit puolestaan mahdollistaisivat sen, että lääkärin arvio kutsunanalaisen palveluskelpoisuudesta sekä muut Puolustusvoimien tarvitsemat välttämättömät tiedot voitaisiin välittää sähköisesti Puolustusvoimille Kanta-palvelujen välityksellä.

Nuoren sähköisessä terveystarkastuksessa täyttämät tiedot tallentuisivat potilastietojärjestelmään terveydenhoitajan ja lääkärin käyttöön, jolloin niitä voitaisiin hyödyntää, kun terveystarkastuksen tiedot kirjataan. Kun tiedot olisivat rakenteisessa muodossa, ne kirjattaisiin valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla, ja niitä olisi mahdollista hyödyntää lääkärin arvioissa palveluskelpoisuutta palveluskelpoisuuskriteerien perusteella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määritteli terveystarkastuksen tietorakenteet sosiaali- ja terveydenhuollon koodistopalveluun, josta ne olisivat käyttöön otettavissa hyvinvointialueiden potilastietojärjestelmiin.

Jotta prosessista saataisiin kustannustehokas ja tarkoituksenmukainen, tulisi lisäksi huolehtia siitä, että hyvinvointialueiden opiskeluterveydenhuollon ja Puolustusvoimien välinen tietojen vaihto toteutuisi sähköisesti. Lääkärin esitys kutsunanalaisen palveluskelpoisuudesta sekä muut välttämättömät tiedot tulisi välittää terveydenhuollosta Puolustusvoimille keskitetysti Kanta-palvelujen välityksellä. Lääkäri kirjaisi potilastietojärjestelmään lausunnon palveluskelpoisuudesta. Lausunto tallennettaisiin Kanta-palveluihin, ja se välitettäisiin Puolustusvoimille sähköisesti. Kanta-palveluissa tiedonsiirto eri viranomaisten välillä on jo mahdollista. Tiedonsiirto Puolustusvoimille edellyttäisi, että aluetoimistoille luotaisiin valmius vastaanottaa sähköiset lääkärinlausunnot.

Edellä kuvattujen sähköisten välineiden kehittäminen ja käyttöönotto edellyttäisi Puolustusvoimien hallinnonalalla rajatumpaa ICT-hanketta sekä mahdollisten säädösmuutostarpeiden kartoittamista Puolustusvoimien lainsäädännössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalla tarvittaisiin laajempi ICT-kehittämissanke opiskeluterveydenhuollossa. Ennen kuin tietojärjestelmätoteutukset käynnistetään, tulisi sähköisen terveystarkastuksen kokonaisuuteen liittyviä yksityiskohtia vielä tarkentaa. Tarkennettavaa olisi esimerkiksi terveystarkastuksen liittämistä hyvinvointialueiden asiointiportaaleihin sekä terveydenhuollon ammattilaisten työprosesseihin. Lisäksi olisi tarpeellista selvittää hyvinvointialueiden näkemykset eri toteutusmahdollisuuksista. Terveystarkastus voitaisiin toteuttaa hyvinvointialueiden yhteisenä valtakunnallisena toteutuksena esimerkiksi DigiFinland oy:n toimesta tai

osaksi Kanta-palveluita. Mahdollista olisi myös toteuttaa muutokset yhteisen valtakunnallisen määrittelyn ja tietorakenteiden mukaisesti hyvinvointialueen omana toteutuksena.

3.2.3 Muita terveystarkastuksiin liittyviä kysymyksiä

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen

Työryhmä toteaa, että kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen tunnistamisen prosessia myös työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittamiseksi tulisi vielä täsmentää. Prosessin keskiössä on kuntien ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö. Oppivelvollisuusikäisten osalta oppivelvollisuuslain 14 §:n mukaan asuinkunnalla on ohjaus- ja valvontavastuu opintonsa keskeyttäneestä oppivelvollisesta nuoresta. Asuinkunnan tulee yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan kanssa selvittää nuoren kokonaistilanne ja tuen tarve. Oppivelvollisuuslaissa säädetty asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu ei velvoita etsivää nuorisotyötä tavoittelemaan oppivelvollista nuorta. Koulutuksen järjestäjällä on kuitenkin oikeus luovuttaa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa.

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämäntilanteensa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Nuoren tavoittamista varten etsivä nuorisotyö tarvitsee nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot. Koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot muusta kuin oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa; ja Puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen, nuoren kotikunnalle.

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ennakkoterveystarkastusten piiriin sekä tarkastuksessa mahdollisesti esille nouseviin tuen tarpeisiin vastaaminen ja tarpeen mukaisesti palveluihin ohjaaminen edellyttävät kunnan ja hyvinvointialueen eri toimijoiden yhteistyötä. Tässä alueellisten toimijoiden, kuten sosiaali- ja terveyspalvelujen, nuorten palvelupisteiden tai Ohjaamojen palvelujen yhteensovittaminen on ensiarvoisen tärkeää nuoren tuen piiriin saamiseksi.

Työryhmä katsoo, että vaikka oppivelvollisuusikäinen ja kutsuntaikäinen nuori voitaisiin katsoa eronneeksi oppilaitoksesta, olisi hänen ennakkoterveystarkastuksensa kutsuntoja varten kuitenkin syytä toteuttaa opiskeluterveydenhuollossa. Tämä olisi tarkoituksenmukaista siitä syystä, että opiskeluterveydenhuolto tekee tiivistä ja monialaista yhteistyötä nuorten palvelujen verkostossa ja sillä on siksi hyvät edellytykset ohjata nuoren tämän tarvitsemien palvelujen piiriin.

Uudelleen tarkastettavien terveystarkastukset

Kutsunanalainen, joka ei ole terveydentilansa (E-palveluskelpoisuusluokka) tai palvelusturvallisuussyiden puolesta (T-palveluskelpoisuusluokka) palveluskelpoinen eikä häntä voida vapauttaa terveydellisistä tai palvelusturvallisuussyistä, määrätään uudelleen tarkastettavaksi kutsunnassa. Määrääjäksi palvelusturvallisuussyistä voidaan esimerkiksi vapauttaa kutsunanalainen, joka on epäiltynä vakavasta rikoksesta. Uudelleen tarkastettavaksi määrätyle annetaan kutsunnassa kirjallinen päätös uudelleen tarkastamisesta.

Uudelleen tarkastus voidaan määrätä useamman kerran enintään kolmen vuoden ajaksi kerrallaan. Jollei miestä ole todettu palveluskelpoiseksi ennen sitä vuotta tai sinä vuonna, kun hän täyttää 25 vuotta, hänet tulee vapauttaa palveluksesta. Tällöin vapauttamisen edellytyksenä on, ettei kutsunanalainen ole laiminlyönyt veloitettaan osallistua kutsuntaan tai aluetoimistoon tarkastukseen. Uudelleen tarkastettavien osalta tulee pyrkiä siihen, ettei kutsunanalaista määrättäisi uudelleen tarkastettavaksi kahta kolmen vuoden jaksoa enempää. Vuonna 2023 edellisistä ikäluokista jääneitä uudelleentarkastettavia oli 3 871 ja ilman laillista estettä aiemmin poissaolleita oli 1 978.

Uudelleen tarkastettavat tulisi tilanteen salliessa tarkastaa kutsunnoissa ensimmäisinä. Uudelleen tarkastettavat palveluskelpoiset pyritään määräämään ensimmäiseen mahdolliseen saapumiserään.

Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin tulisi jatkossakin järjestää yli 18 -vuotiaiden uudelleen tarkastettavien sekä toisen asteen opiskeluterveydenhuollon uudistetusta terveystarkastuksesta pois jäävien nuorten palvelukseen liittyvät ennakkoterveystarkastukset osana palvelukokonaisuutta terveydenhuoltolain mukaisesti. Työryhmä katsoo, että hyvinvointialue ja Helsingin kaupunki voisivat toteuttaa nämä veloitteet parhaaksi katsomallaan tavalla. Mikäli tarkastukset toteutettaisiin opiskeluterveydenhuollossa, tulisi se huomioida opiskeluterveydenhuollon resursoinnissa.

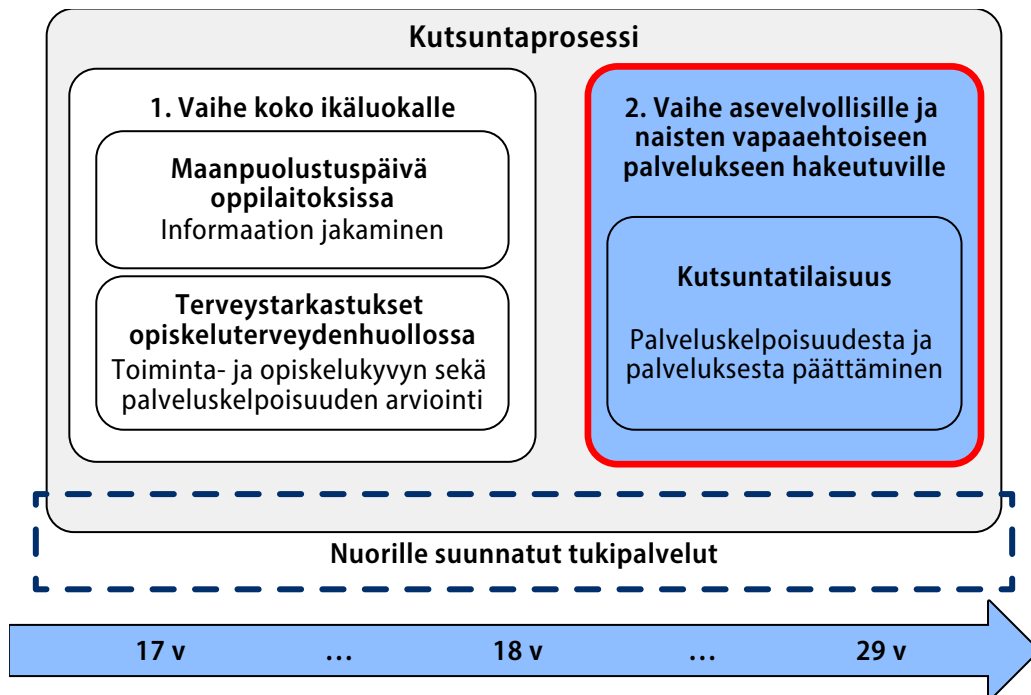
3.3 Kutsuntatilaisuus

Asevelvollisuuslain mukaan kutsuntojen tehtävänä on asevelvollisten palveluskelpoisuuden määrittäminen ja palveluksesta päättäminen. Parlamentaarisen komitean linjauksen mukaisesti tämä osa hahmotellusta kutsuntaprosessista koskee vain asevelvollisia tai vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuvia naisia.

Kutsuntatilaisuudella tarkoitetaan siten jatkossakin vain asevelvollisuuslain tarkoittamia kutsuntoja. Kutsuntajärjestelmän kehittämisestä ei siten aiheudu suoranaisia muutoksia asevelvollisten kutsuntatilaisuuksien nykytilaan.

Työryhmä katsoo, että Maanpuolustuspäivän järjestäminen tukee kutsuntoihin ja palvelukseen valmistautumista. Etukäteen perehtyminen eri palveluspaikkoihin ja –tehtäviin voidaan arvioida edesauttavan nuoren omien toiveiden ja kyvykkyyksien tunnistamista ja sovittamista Puolustusvoimien tarpeisiin. Tällä voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus palvelusmotivaation rakentumiseen ja ylläpitämiseen ennen palvelusta ja sen aikana.

Kuvio 6. Kutsuntaprosessin 2. vaihe

Pilotti asevelvollisten kutsuntojen ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen valintatilaisuuksien yhdistämisestä

Osana kutsuntauudistusta Puolustusvoimat valmistelee asevelvollisten kutsuntojen ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen valintatilaisuuksien yhdistämistä. Kutsunnat järjestetään nykyisin syksyisin ja vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuville naisille on järjestetty erillinen valintatilaisuus keväisin. Uudistus pilotoidaan vuonna 2024–25 Lapin, Uusimaan ja Hämeen aluetoimistojen alueilla. Pilotoinnilla valmistaudutaan valtakunnallisesti yhdistämään edellä mainitut tilaisuudet aikaisintaan vuodesta 2027 alkaen.

Puolustusvoimien aluetoimistot huolehtivat naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakemista ja valintaa koskevista menettelyistä alueellaan. Valintatilaisuudessa naiset haastatellaan, ja tehdään lääkärintarkastuksen perusteella päätös palvelukelpoisuudesta ja sopivuudesta palvelukseen. Tilaisuudessa voidaan tehdä myös palvelukseen määrääminen. Valintatilaisuudessa annetaan lisäksi tietoa Puolustusvoimista sekä asepalveluksen sisällöstä ja palvelukseen hyväksyttävien oikeudellisesta asemasta. Lainsäädännössä ei ole tämän tarkempia säännöksiä naisten valintatilaisuuden järjestämisestä.

Vapaaehtoista asepalvelusta suorittava nainen ei ole asevelvollinen. Koska naisten osalta kysymyksessä ei ole asevelvollisuuslain tarkoittamat kutsunnat, haastattelutilassa ei saa olla mukana kunnan/kaupunginedustajaa, eikä tila ei saa olla merkittävä ”kutsuntalautakunta”-tilaksi. Työryhmä katsoo, että yhdistettyjen kutsunta- ja valintatilaisuuksien lautakuntatyön yhdenvertaistamiseksi ja joustavoittamiseksi olisi perusteltua muuttaa lainsäädäntöä siten, naisten osalta ei tarvitsisi tehdä em. erityisjärjestelyjä vaan heidänkin hakemuksensa voitaisiin käsitellä kutsuntalautakunnassa samoilla järjestelyillä kuin asevelvollisten miesten.

Yhteiset kutsunta- ja valintatilaisuudet voivat olla yksi keino edistää tavoitetta lisätä naisten määrää asepalveluksessa. Kutsuntojen yhteydessä naisilla on mahdollisuus asepalvelukseen hakeutumiseen omassa kotikunnassaan, eikä näin ollen tarvitse matkustaa pidemmälle keskitettyyn naisten valintatilaisuuteen. Yhteiset kutsunta- ja valintatilaisuudet mahdollistavat naisille samanaikaisen asepalvelukseen hakeutumisen kuin miesten kutsuntaprosessissa. Yhteiset kutsunta- ja valintatilaisuudet poistavat myös tarpeen erillisten valintatilaisuuksien järjestämiselle.

Yhdistämiseen liittyy myös riskejä, jotka saattavat johtaa vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuvien naisten määrä laskuun. Kokemusten mukaan pääosa naisista haluaa palvelukseen mahdollisimman nopeasti valintatilaisuuden jälkeen. Muutoksen myötä naisten palveluksen aloittaminen aikaisintaan venyy nykyisestä parista kuukaudesta keskimäärin n. 1–1,5 vuoteen. Esimerkiksi vuoden 2024 kutsunnoissa

voidaan palvelukseen määrätä kutsuntoja seuraavien kolmen vuoden kaikkiin, mutta ensisijaisesti vuoden 2026 tammikuun saapumiserään. Kokemusten ja kyselyjen perusteella naiset ovat toivoneet saavansa keskustella palvelusta suorittavien naisten kanssa heidän kokemuksistaan asepalveluksesta. Tilaisuuksien määrän (vrt. aiemmat naisten valintatilaisuudet) kasvaessa ei pystytä takaamaan, että jokaiseen yhdistettyyn tilaisuuteen saadaan paikan päälle palvelusta suorittava nainen. Lisäksi naisten mahdollisuudet palvella valtakunnallisesti eri joukko-osastoissa vähenevät koska heidät tullaan lähtökohtaisesti määräämään oman valvovan aluetoimiston kiintiöjoukko-osastoihin kuten miehetkin.

Yhdistetyissä kutsunnoissa on samassa tilaisuudessa sekä palvelukseen velvoitettuja, että sinne vapaaehtoisesti hakeutuvia. Riskinä on myös huomioitava asetelman mahdollinen negatiivinen vaikutus miesten asenteisiin asevelvollisuutta kohtaan.

3.4 Kutsuntoja tukevat toimet

Nuorten tukipalvelut

Parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean asettamana tavoitteena on, että kutsuntoja tukevilla toiminnoilla selvitettäisiin koko ikäluokan toimintakyky ja varmistettaisiin tarvittavat tukitoimenpiteet, jotka edistävät nuorten hyvinvointia ja siten myös sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä.

Työryhmä toteaa, että kutsuntoja tukevat toimet kattavat lähtökohtaisesti nuorten monialaisen palvelujärjestelmän kokonaisuuden, koulutusjärjestelmästä ja työllisyyspalveluista aina sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä järjestötoimintaan. Työryhmä on keskittynyt tehtäväksi antonsa mukaisesti selvittämään ensisijaisesti maanpuolustuspäivän toteuttamismahdollisuuksia sekä ennakkoterveystarastuksen integroimista toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon. Työryhmä toteaa, että nuorten hyvinvointia ja siten myös sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä edistävät toimenpiteet edellyttävät peruspalvelujen toimivuutta erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonaloilla.

Jokainen hallinnonala vastaa oman alansa peruspalvelujen toiminnasta, mutta hallinnonalojen on tehtävä yhteistyötä vastatakseen kattavasti nuorten tuen tarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus muutti lasten ja nuorten palvelujen hallinnolliset rakenteet peruspalvelujen jakauduttua kahden itsehallinnollisen toimijan vastuulle. Hyvinvointialueella on velvollisuus sovittaa yhteen asiakkaidensa palvelut

kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa¹¹ ja toimia muutoinkin yhteistyössä alueensa kuntien sekä muiden toimijoiden kanssa. Käytännössä hyvinvointialueiden sekä muiden toimijoiden yhteistyörakenteiden ja käytäntöjen kehittäminen on eri alueilla eri vaiheessa. Kehittyvät uudet yhteistyörakenteet on kuitenkin syytä huomioida ja niitä tulisi työryhmän käsityksen mukaan hyödyntää, kun kutsuntoihin liittyviä prosesseja kehitetään aiempaa sujuvammiksi.

Jatkossa monialaisen yhteistyön tiivistäminen kuntien ja hyvinvointialueiden kesken on tärkeää nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. On välttämätöntä, että kunnat ja hyvinvointialueet tekevät tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon toimivuuden turvaamiseksi ja että nuoret pääsevät moniammatillisen tuen piiriin matalalla kynnyksellä ja viiveettä. Yhteisöllinen opiskelijahuolto ennalta ehkäisevänä työnä luo hyvinvointia, tukee nuoren osallistumista ja opiskelu- ja muuta toimintakykyä. Etsivä nuorisotyö sekä Ohjaamojen ja muiden matala kynnyksen palvelujen tuki varmistaa tukipalvelujen turvaverkkoa.

Esitettyjen muutosten toteutuessa hyvinvointialueen järjestämästä opiskeluhuollon kokonaisuuteen kuuluvasta toisen asteen opiskeluterveydenhuollosta muodostuisi aiempaakin keskeisempi toimija nuorten palveluissa. Siellä tavoitettaisiin koko ikäluokka, ja siellä voitaisiin tunnistaa aiempaa laajemmin nuorten terveyteen, hyvinvointiin ja toimintakykyyn liittyviä tuen tarpeita. Uudistetun terveystarkastusprosessin yhteyteen olisikin tarkoituksenmukaista kehittää tulevaisuudessa entistä tiiviimpää yhteistyötä eri hallinnonalojen välille.

Nuorten tukipalvelut kutsuntatilaisuudessa

Asevelvollisuuslain mukaan kutsuntalautakunnassa tulee olla edustettuna sen kunnan edustaja, jonka kutsunanalaisia kutsuntatoimitus koskee. Kunnan edustajan olisi tarkoituksenmukaista edustaa nuorten palveluja kunnassa. Etsivän nuorisotyön rooli kutsuntalautakunnan jäsenenä on kuitenkin koettu hankalaksi kutsuntalautakunnan tehtävän vuoksi. Potentiaalisia kunnan edustajia voisivat jatkossa olla esimerkiksi kuntien hyvinvointikoordinaattorit tai kunnan muut nuorisotyöntekijät kuin etsivän nuorisotyöntekijät.

Sosiaali- ja terveystalautakuntien siirryttyä hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kutsuntalautakuntien sosiaalityön nuorisoasiantuntemus on vähentynyt, koska hyvinvointialueen edustajan läsnäolo kutsuntalautakunnassa ei ole lain mukaan enää mahdollista. Työryhmä katsoo, että kutsuntalautakunnassa olisi kuitenkin

---

11 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä 10 §

jatkossakin syytä olla edustettuna myös hyvinvointialueen nuorten palveluista vastaava taho. Tämä olisi tarpeellista sosiaalityön osaamisen varmistamiseksi kutsunnoissa ja myös eri hallinnonalojen välisen yhteistyön varmistamiseksi. Lisäksi olisi tarkoituksenmukaista, että hyvinvointialueen palvelut olisivat edelleen esillä kutsuntatilaisuuksissa.

Etsivän nuorisotyön tukea nuorille kutsunnoissa tulee jatkaa aikaisä-toimintaan liittyen. Etsivä nuorisotyö tukee ja auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö sekä erilaiset monialaisen yhteistyön tuen muodot ja ohjaamojen palveluverkosto voitaisiin jatkossa rakentaa aiempaa tiiviimmäksi tukiverkostoksi ennakkoterveystarkastuksissa havaittuihin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Myös ohjaamojen osallistuminen kutsuntoihin voisi palvella sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittamista, että edistää heidän tilanteensa ratkaisemista monialaisen palvelun avulla.

4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Työryhmä on arvioinut työssään eri ratkaisuvaihtoehtoja parlamentaarisen komitean kutsuntauudistukselle asettama tavoitetilän toteuttamiseksi.

Kutsuntaprosessin eri vaiheita kehittämällä voitaisiin luoda selkeä, valtakunnallisesti yhteismitallinen ja loogisesti etenevä kokonaisuus, joka palvelisi laajasti uudistukselle asetettuja tavoitteita. Maanpuolustustietämystä ja ennakkoinformaatiota lisäämällä, ennakkoterveystarkastusten laatua ja kattavuutta parantamalla sekä nuorten toimintakyvyn tukea vahvistamalla arvioidaan olevan myönteinen vaikutus kutsunnoista palvelukseen määrättävien sekä palveluksen loppuun suorittavien henkilöiden määrään. Uudistuksilla selkeytettäisiin myös eri toimijoiden vastuita kutsuntaprosessissa, joka osaltaan korostaa sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Nuorten maanpuolustustietämystä vahvistetaan

Kutsuntauudistuksen sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvinä tavoitteina on vahvistaa nuorten maanpuolustussuhdetta ja lisätä asepalveluksen suorittavien henkilöiden määrää.

Yksilöiden maanpuolustussuhde rakentuu asenteista, luottamuksesta, osaamisesta ja toimijuudesta. Maanpuolustuspäivän avulla on mahdollista lisätä nuorten tietämystä aihepiiristä ja aktivoida nuorten pohdintaa omasta roolistaan yhteiskunnan turvallisuuden tuottamisessa. Nykyisellään maanpuolustustietämys jakautuu epätasaisesti. Perusopetuksessa kaikki nuoret saavat perustiedot aihepiiristä. Lukiokoulutuksessa käsitellään maanpuolustukseen ja turvallisuuteen liittyviä teemoja, mutta ammatillinen koulutus ei sisällä vastaavia sisältöjä. Oman lähipiirin kokemukset ja tarinat ovat usein pohja, jolle nuorten suhde maanpuolustukseen rakentuu. Asevelvollisuuden koskiessa vain miehiä, naisilla on pääsääntöisesti etäisempi suhde aihepiiriin kuin miehillä.

Suomalainen yhteiskunta ja sen väestö moninaistuvat. Ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on tasaisesti kasvanut kahden viime vuosikymmenen aikana, eikä heillä tyypillisesti ole aiempaa kosketuspintaa maanpuolustuksen tai

kokonaisturvallisuuden järjestelyihin Suomessa. Maanpuolustuspäivä olisi monelle nuorelle ensikosketus maanpuolustusvelvollisuuteen, asevelvollisuuteen ja laajemmin yhteiskunnan turvallisuuden teemoihin.

Naisten maanpuolustustietämyksen vahvistamisen toivotaan osaltaan tukevan naisten pystyvyyden tunnetta ja motivaatiota hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Maanpuolustuspäivällä olisi keskeinen merkitys myös asevelvollisten kutsuntoihin ja tulevaan palvelukseen valmistautumiselle. Maanpuolustuspäivänä voidaan lisätä kiinnostusta ja perehtyneisyyttä eri palvelusvaihtoehtoihin ja -tehtäviin, aktivoida omien taitojen ja kyvykkyyksien tunnistamista ja siten tukea palvelusmotivaatiota.

Terveystarkastusten laatua ja kattavuutta parannetaan

Kutsuntauudistuksen laajempa yhteiskunnallisena tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Integroimalla kutsuntojen ennakkoterveystarkastus opiskeluterveydenhuoltoon arvioidaan saavutettavan useita hyötyjä sen lisäksi, että terveydenhuollon resurssien käyttö tehostuisi. Ennakkoterveystarkastus olisi opiskeluterveydenhuollossa aiempaa helpommin saavutettavissa, jolloin tarkastusten kattavuus todennäköisesti paranisi. Tarkastusten kohdentuminen koko ikäluokkaan vahvistaisi sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta ja asian esille nostaminen terveystarkastuksessa voisi rohkaista naisia vapaaehtoiseen palvelukseen. Edellä mainitun lisäksi ennakkoterveystarkastusten laadun voidaan arvioida paranevan, kun tarkastus toteutuisi paikassa, jossa on osaamista nuorten kanssa toimimisesta. Terveystarkastus toteutuisi myös paikassa, jossa nuori tunnetaan ja jossa on käytettävissä nuoren aiemmat terveystiedot sekä tietoa hänen opinnoissa selviytymisestään. Näiden seikkojen arvioidaan parantavan ennakkoterveystarkastusten laatua niin, että nuorten palvelujen ja tuen tarpeita tunnistettaisiin nykyistä varmemmin, mikä todennäköisesti tehostaisi nuorten saattamista ja hakeutumista tukipalvelujen piiriin. Tämän voidaan arvioida vähentävän palveluksen keskeyttävien määrää.

Nuorten ohjautumista tukipalvelujen piiriin varmistaisi edelleen se, että opiskeluterveydenhuoltoon integroituna ennakkoterveystarkastus ei olisi enää irrallinen vain Puolustusvoimia varten toteutettu toimi, vaan tarkastus tulisi aiempaa tiiviimmin osaksi nuorten monialaista palvelujärjestelmää. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy perustason sairaanhoito, mielenterveyden hoito mukaan lukien. Lisäksi opiskeluterveydenhuolto tekee tiiviisti yhteistyötä oppilaitoksen työntekijöiden sekä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden kanssa.

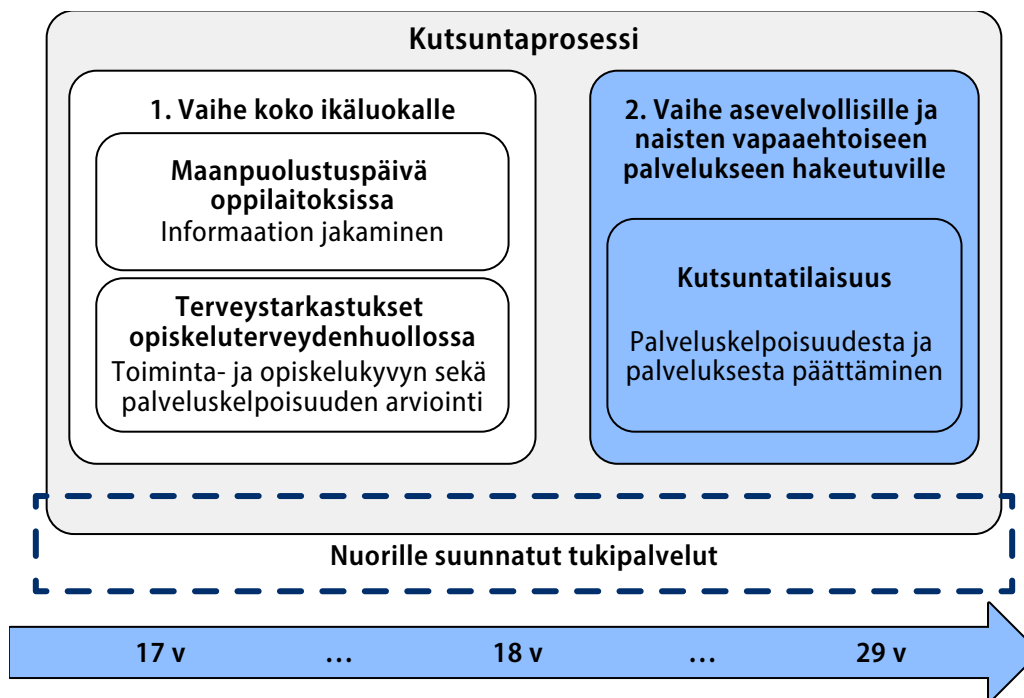
Opiskeluterveydenhuollosta tulisi uudistuksen myötä aiempaa keskeisempi tarkastuspiste nuorten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn arvioimiseksi ja edistämiseksi. Tämä edellyttäisi riittävää panostusta opiskeluterveydenhuoltoon niin, että siellä voitaisiin tuen tarpeiden tunnistamisen lisäksi tarjota perustason terveyden- ja sairaanhoitoa sitä tarvitseville nuorille. Myös komitea on omassa raportissaan todennut, että uudistuksen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi tulee huolehtia siitä, että opiskeluterveydenhuollossa on valtakunnallisesti riittävät ja yhdenvertaiset resurssit, jotta ongelmien varhainen havaitseminen ja nopea interventio tarvittavan tuen järjestämiseksi olisi mahdollista.

Opiskeluterveydenhuollon resursoinnin ohella olisi välttämätöntä huolehtia myös riittävästä nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuudesta. On huolestuttavaa, että palvelujärjestelmä on tältä osin hyvin puutteellinen ja sirpaloitunut. Tutkimusten mukaan nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Tätä indisoi myös se, että varusmiespalveluksen suorittaneiden osuus on laskenut ja poistuman syy on yleisimmin mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöissä. Komitean asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi, nuorten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi, ei riitä pelkästään kutsuntojen ennakkoterveystarkastusten kehittäminen. Mikäli hoidon ja tuen tarpeita tunnustetaan uudistuksen myötä aiempaa tehokkaammin ja varmemmin, olisi aivan välttämätöntä huolehtia myös siitä, että palvelujärjestelmässä pystytään vastaamaan havaittuihin hoidon ja tuen tarpeisiin. Nuorten peruspalvelujen, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen, saatavuuden vahvistaminen, on keskeisen tärkeää nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja toimintakyvyn varmistamiseksi sekä inhimillisestä että yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Huolehtimalla nuorten palvelujen riittävydestä ja saatavuudesta huolehditaan samalla myös sotilaallisen toimintakyvyn toimintaedellytyksistä.

4.1 Toimenpide-ehdotukset

Työryhmä esittää kutsuntajärjestelmän kehittämistä siten, että kutsuntaprosessi alkaisi koko ikäluokalle kohdennetuista Maanpuolustuspäivästä ja terveystarkastuksista. Asevelvollisten ja vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuvien naisten osalta kutsuntaprosessi jatkuu vaiheeseen kaksi, jossa määritetään palveluskelpoisuus ja päätetään palveluksesta.

Kuvio 7. Työryhmän esitys kutsuntaprosessiksi

Maanpuolustuspäivä

Työryhmä esittää, että koko ikäluokalle kohdennettavasta tilaisuudesta käytettäisiin nimeä Maanpuolustuspäivä. Maanpuolustuspäivä järjestettäisiin pääsääntöisesti osana oppilaitosten toimintaa niiden tiloissa, ja päivän sisällöstä vastaisivat viranomaiset yhteistyössä. Maanpuolustuspäivä heijastaa tavoitteeksi asetettua pyrkimystä vahvistaa nuorten maanpuolustustietämystä, maanpuolustussuhdetta ja kytkentää maanpuolustusvelvollisuuteen. Maanpuolustuspäivän annetaan tietoa maanpuolustuksesta, kokonaisturvallisuudesta ja niitä tukevasta vapaaehtoisuutinnasta. Lisäksi tilaisuudessa annetaan tietoa nuorten hyvinvointia tukevista palveluista.

Työlle asetettujen tavoitteiden ja tarvittavien resurssien näkökulmasta työryhmä pitää tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona hybridi-mallia, joka eri tavoin yhdistelee lähi- ja etäosallistumisen elementtejä. Malli mahdollistaisi myös erilaiset alueelliset tarpeet ja mahdollisuudet. Työryhmä pitää tärkeänä, että kaikissa hybridi-mallin toteuttamisvaihtoehdoissa tulee olla yhtäläinen asiasisältö sekä tosiasiallinen mahdollisuus vuorovaikutukseen viranomaisten ja nuorten välillä.

Työryhmä esittää, että oppilaitoksissa toteutettavan maanpuolustuspäivän pilotointi aloitettaisiin vuonna 2025. Pilotoinnin jälkeen voitaisiin arvioida, saavutaanko uudistukselle asetetut tavoitteet ilmaan lakiin perustuvaa velvoittavuutta. Keskeinen arviointikohde tässä suhteessa on opiskelijoiden osallistumisprosentti. Pilotoinnissa tulisi hankkia kokemuksia myös alueellisista eroista ja erilaisista oppilaitoksista. Lisäksi pilotoinnissa tulisi arvioida kokemuksia Maanpuolustuspäivän sisällöstä ja toteuttamistavasta ja -vastuista. Pilotoinnista vastaavat yhteistyössä puolustusministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalat.

Terveystarkastukset

Työryhmä esittää, että Puolustusvoimien kutsuntojen ennakkoterveystarkastus ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastus yhdistettäisiin yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämä edellyttäisi kahden erillisen terveystarkastusprosessin integroimista sekä myös uuden yhdistetyn terveystarkastuksen sisältöjen päivittämistä. Jotta prosessista saataisiin tehokas ja toimiva, olisi siinä työryhmän näkemyksen mukaan välttämätöntä hyödyntää sähköisiä toimintamuotoja, kuten asiakastietojärjestelmään kytkeytyvä sähköinen terveystarkastus sekä sähköinen tiedonsiirto hyvinvointialueelta Puolustusvoimille Kanta-palvelujen kautta.

Kutsuntatilaisuus

Asevelvollisuuslain tarkoittama kutsuntatilaisuus koskee jatkossakin vain asevelvollisia. Kutsuntauudistuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia asevelvollisuuslain tarkoitamiin nykymuotoisiin kutsuntoihin.

Kutsuntauudistuksen rinnalla Puolustusvoimat pilotoi naisten valintatilaisuuksien yhdistämistä asevelvollisten kutsuntoihin. Työryhmä esittää, että yhdistettyjen kutsunta- ja valintatilaisuuksien lautakuntatyön yhdenvertaistamiseksi ja joustavoittamiseksi lainsäädäntöä muutettaisiin siten, että naisten hakemukset voitaisiin käsitellä kutsuntalautakunnassa samoilla järjestelyillä kuin asevelvollisten miesten.

Kutsuntoja tukevat toimet

Työryhmä katsoo, että nuorten peruspalvelujen saatavuuden varmistaminen sekä eri hallinnonalan toimijoiden sujuva yhteistyö nuorten monialaisessa palvelujärjestelmässä ovat nuorten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämisen tärkeimpiä elementtejä. Näistä jokainen hallinnonala vastaa omalta osaltaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnan, muiden toimijoiden sekä hyvinvointialueiden välisiä yhteistyörakenteita ja -käytäntöjä luodaan parhaillaan uudelleen.

Parhaimmillaan uusi tilanne antaa mahdollisuuden rakentaa aiempaa toimivammat yhteistyön muodot nuorten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn parantamiseksi.

Työryhmä näkee tarpeelliseksi, että jatkossa kutsuntalautakunnan työhön osallistuisi sekä kuntien että myös hyvinvointialueiden nuorten palveluja edustavat ammattilaiset.

4.2 Esityksen vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Työryhmä on työssään kuullut nuorten omia näkökulmia kutsuntajärjestelmän kehittämiseen toteutetussa Digiraadissa sekä kyselyssä, joka toteutettiin osana käyttäytymistieteellinen neuvonanto –hankkeessa tehtyä selvitystä.

Koko ikäluokalle kohdennettava maanpuolustuspäivä mahdollistaisi oikea-aikaisen informaation välittämisen yhdenvertaisesti kaikille nuorille. Maanpuolustuspäivän informaatioisällöt lisäisivät kutsuntaikäisten ymmärrystä maanpuolustusvelvollisuudesta, asepalvelusta ja laajemmin yhteiskunnan turvallisuuden teemoista ja antaisivat nykyistä paremmat mahdollisuudet tehdä valintoja palvelukseen ja siten omaan koulutus- ja työuraan liittyen. Alaikäisten informointi maanpuolustusvelvollisuudesta ja sen sisällöstä ei ole kansainvälisoikeudellisen lapsisotilaskiellon vastaista, kun kysymys on tiedottamisesta, ei värväyksestä, ja informaatiosta käy ilmi, minkä ikäisenä voi astua palvelukseen.

Maanpuolustuspäivässä nuoret saisivat tietoa myös terveystarkastuksesta. Ajan varaaminen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen tulisi voida tehdä helposti, esimerkiksi sähköisesti. Terveystarkastuskäytäntöjä kehittämällä voitaisiin osaltaan vaikuttaa siihen, että mahdollisimman moni asevelvollinen kykenisi suorittamaan asepalveluksen.

Kahden erillisen terveystarkastuksen integroiminen yhdeksi terveystarkastukseksi selkeyttäisi nykyisiä päällekkäisiä käytäntöjä ja olisi nuorten kannalta nykyistä helpompaa ja kätevämpää. Opiskeluterveydenhuollossa toteutettava terveystarkastus helpottaisi kaikkien opiskelijoiden osalta ennakkoterveystarkastukseen hakeutumista, kun palvelut olisivat oppilaitoksessa tai muutoin helposti opiskelijan saavutettavissa eikä enää tarvitsisi erikseen hakeutua kumpaankin tarkastukseen. Terveystarkastuksia ennen toteutettava sähköinen terveystarkastus olisi lisäksi nuorelle ajasta ja paikasta riippumattomasti saavutettavissa ja helposti täytettävissä.

Terveystarkastuksen toteuttaminen oppilaitoksessa, jossa nuori opiskelee ja hänet tunnetaan, vahvistaisi myös todennäköisesti terveystarkastuksen laatua, mikä on nuoren edun ja oikeusturvan kannalta tärkeää.

Yhdistetyssä opiskeluterveydenhuollon ja kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksessa fokus olisi aiempaa laajemmin nuoren toimintakyvyssä, kun tarkastuksessa tarkasteltaisiin sekä palveluskelpoisuutta että opiskeluun ja tulevaan ammattiin liittyvää opiskelu- ja työkykyä. Tämä auttaisi nuorta nykyistä paremmin hahmottamaan oman toimintakyvyn merkitystä. Mahdollisuutta pohtia omaa hyvinvointia ja toimintakykyä vahvistaisi myös sähköisestä terveystarkastuksesta saatava sähköinen palaute. Kun terveydenhoitaja ja lääkäri ottaisivat koko ikäluokan kanssa tarkastuksessa puheeksi asepalvelukseen hakeutumisen sekä ehdotuksen nuoren palveluskelpoisuusluokasta, saattaisi naisten kynnys hakeutua vapaaehtoiseen palvelukseen madaltua.

Kun terveystarkastukset toteutettaisiin nykyistä tasalaatuisempaan ja kattavampaan koko ikäluokalle, paraisi nuorten miesten keskinäinen yhdenvertaisuus sekä myös nuorten miesten ja naisten välinen tasa-arvo. Uudistuksen myötä vapaaehtoisena asepalvelukseen hakeutuvan naisen ei enää tarvitsisi omaehtoisesti hakeutua erilliseen terveystarkastukseen, vaan tarkastus toteutuisi opiskeluterveydenhuollossa samoin kuin miehilläkin. Lisäksi vapaaehtoisena asepalvelukseen hakeutuvien naisten ei enää tarvitsisi maksaa terveystarkastuksesta ja hakea erikseen korvausta Puolustusvoimilta.

Opiskeluterveydenhuollolla on velvoite selvittää opiskelijan erityisen tuen tarve tilanteessa, joka voi vaarantaa opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin. Opiskeluterveydenhuollossa toteutettavassa ennakkoterveystarkastuksessa havaittuihin nuoren tuen tarpeisiin vastaamiseksi olisi mahdollista hyödyntää opiskeluterveydenhuollossa jo käytössä olevia jatkohoidon ja tuen prosesseja sekä kehittää prosesseja edelleen tehokkaammaksi ja toimivammaksi yhdessä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että muiden toimijoiden kanssa. Näin nuoret saisivat tarvitsemiaan tukipalveluja entistä varhaisemmassa vaiheessa. Samoin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ennakkoterveystarkastuksissa loisi mahdollisuuden saada heidät palvelujen ja tuen piiriin.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

Työryhmän esittämät kutsuntaprosessin uudistukset edellyttävät eri hallinnonalan ja toimijoiden välisen yhteistyön lisäämistä.

Puolustusministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö vastaavat yhteistyössä hallinnonalojensa osalta esitetyn maanpuolustuspäivän pilotin valmistelusta ja toimeenpanosta.

Oppilaitosten yhteistyö joukko-osastojen (aluetuimistot) ja maanpuolustusjärjestöjen kanssa vahvistaisi alueen viranomaisyhteistyötä.

Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan kukin ministeriö vastaa toimialaansa kuuluvasta viestinnästä. Puolustusvoimista annetun lain mukaan Puolustusvoimien tehtäviin kuuluu mm. maanpuolustustahdon edistäminen. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen lakisääteisenä tehtävänä on mm. vapaaehtoista maanpuolustusta koskeva tiedotus ja valistus, ja puolustusministeriö vastaa vapaaehtoisen maanpuolustuksen yleisestä ohjauksesta ja valvonnasta. Maanpuolustuspäivän järjestelyt puolustushallinnon osalta eivät edellytä muutoksia lainsäädäntöön tältä osin. Kutsuntaprosessiin liittyvät järjestelyvastuut tulee kuitenkin huomioida hallinnonalan toiminnan ja talouden suunnittelussa sekä tavoitteiden asetannassa niin Puolustusvoimien kuin Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen osalta.

Työryhmä arvioi, että ennakkoterveystarkastuksen integroiminen opiskeluterveydenhuoltoon nostaisi ennakkoterveystarkastuksessa käyneiden osuutta. Katavuuden arvioidaan nousevan erityisesti niillä alueilla, joilla nuorille on annettu palveluseteli sekä velvoite varata tarkastusaika omaehtoisesti osoittamatta terveydenhuollon toimipistettä, jossa tarkastus tehdään. Näitä ennakkoterveystarkastuksia on jäänyt tekemättä huomattava määrä, varsinkin pääkaupunkiseudulla. Terveystarkastusten laadun voidaan myös arvioida paranevan, kun ennakkoterveystarkastuksessa tunnetaan nuori ja hänen terveyshistoriansa ja käytettävissä on myös tietoa nuoren selviytymisestä opinnoissaan. Ennakkoterveystarkastuksen laadun voidaan myös arvioida nousevan, kun toimintaa keskitetään ja koulutus tietotaidon ylläpitämiseksi voidaan kohdentaa aiempaa harvemmille toimijoille.

Ehdotetut muutokset edellyttäisivät opiskeluterveydenhuoltoa koskeviin Terveystarkastuslain sekä valtioneuvoston asetuksen 338/2011 säädöksiin muutoksia ja täsmennyksiä. Tämän lisäksi opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten sisällöllinen kehittäminen kansallisesti yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa olisi välttämätöntä. Myös opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten toiminnallisia prosesseja olisi uudistettava sähköisiä välineitä hyödyntäen sen lisäksi, että sähköisten ratkaisujen kehittämiseen olisi varattava riittävät resurssit. Tässä raportissa

esitetyn mallin mukaisia ratkaisuja sähköisen terveystarkastuksen sekä potilastietojärjestelmään istutetun segmentointityökalun käytöstä olisi kuitenkin mahdollista hyödyntää terveydenhuollossa toiminnan tehostamiseksi laajemminkin.

Opiskeluterveydenhuollon henkilöstön osalta muutokset edellyttäisivät henkilöstön kouluttamista ja uusien työtapojen sekä menetelmien omaksumista. Työ tehoisempi, ja tarpeeton paperityö vähenisi, kun sähköisiä ratkaisuja voitaisiin hyödyntää opiskelijoiden tuen tarpeen selvittämiseen aiempaa kätevämminkin. Työn näkökulman laajenemisen toimintakykylähtöiseksi ja aiempaakin kokonaisvaltaiseksi voidaan kuitenkin arvioida olevan työntekijöitä motivoivaa ja palkitsevaa. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että esitettyjen muutosten toteutuessa ja opiskeluterveydenhuollon toimiessa jatkossa entistä keskeisempänä toimijana nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keskipisteessä, opiskeluterveydenhuoltoon osoitettaisiin riittävät resurssit opiskelijoiden tuen tarpeen tunnistamiseen ja tarvittavan tuen tarjoamiseen. Tarvittavan tuen varmistamiseksi palvelujen saanti olisi erityisen tärkeää turvata myös nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta.

Esitetty muutos kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen integroimisesta opiskeluterveydenhuoltoon vahvistaisi opiskeluterveydenhuollon asemaa palvelujärjestelmässä. Opiskeluterveydenhuollosta tulisi keskeinen toimija, joka tavoittaa lähes kaikki nuoret aiempaa kokonaisvaltaisemmalla tavalla. Opiskeluterveydenhuollossa tehdään laajaa yhteistyötä oppilaitoksen työntekijöiden sekä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Hyvinvointialueiden sekä kuntien, koulutuskuntayhtymien, työllisyysviranomaisten, Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten yhteistyörakenteiden ja käytäntöjen rakentaminen ja vahvistaminen on oleellisen tärkeää nuorten tukipalvelujen vahvistamiseksi. Lainsäädäntö edellyttää eri osapuolten neuvottelevan ja sopivan yhteisistä asioista ja yhteistyökäytännöistään. Uudistus on luonut tilanteen, jossa voidaan säilyttää vanhat ja hyväksi havaitut yhteistoimintatavat ja uudistaa aiempia toimimattomia käytänteitä nuorten palvelujen toimivuuden varmistamiseksi.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Maanpuolustuspäivä

Maanpuolustuspäivän taloudelliset vaikutukset riippuvat pitkälti valitusta toteuttamistavasta. Työryhmä pitää tärkeänä, että Maanpuolustuspäivän toteuttamisessa voidaan huomioida alueelliset erot ja mahdollisuudet.

Puolustusvoimien laskelmien mukaan hybridi-mallin toteuttamisen kokonaiskustannukset Puolustusvoimille olisivat n. 1.7 M€ vuositasolla. Suurin kustannuserä muodostuu tarvittavasta lisähenkilöstöstä oppilaitosyhteistyöhön. Laskennan perusteena on käytetty keskiarvona kahta henkilötyövuotta kutakin aluetoimistoa (12) kohti, yhteensä 24 HTV / 1.6 M€. Vähäisempiä kustannuksia Puolustusvoimille aiheutuu materiaalista ja matkoista. Lähtilaisuutena vastaavat kokonaiskustannukset olisivat noin 2.8 M€ vuositasolla. Laskennan perusteena on käytetty kolmea henkilötyövuotta kutakin aluetoimistoa kohti, yhteensä 2.4 M€.

Maanpuolustuspäivän sisällöntuotannosta ei aiheudu merkittäviä kustannuksia viranomaisille. Sisällöntuotanto tehdään pääsääntöisesti virkatyönä osana organisaatioviestintää.

Ennakkoterveystarkastuksen integroiminen opiskeluterveydenhuoltoon

Työryhmän esittämän mallin mukaisen kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen integroiminen toisen asteen opiskeluterveydenhuoltoon edellyttäisi terveystarkastusten sisällöllisten muutosten lisäksi uusien sähköisten ratkaisujen kehittämistä. Yhdistämällä Puolustusvoimien edellyttämä kutsuntatarkastus opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen saataisiin alustavien laskelmien mukaan vuosittain noin 2,5 M€:n kustannussäästö, kun erillinen kutsuntatarkastus jäisi tarpeettomana pois.

Uudistus edellyttäisi kuitenkin alkuvaiheessa alustavan laskelman mukaan noin 3,5 – 4 M€:n investoinnin terveystarkastusten sisällön sekä sähköisten järjestelmien kehittämiseen. Investointikustannukset muodostuisivat Puolustusvoimien ja opiskeluterveydenhuollon toiminnan edellyttämien terveystarkastusten sisältöjen yhteensovittamisesta, edellä mainittujen sisältöjen muokkaamisesta terveydenhuollon rakenteisiin tietoihin sekä varsinaista tietojärjestelmien muutoksista. Lisäksi hyvinvointialueiden potilastietojärjestelmiin tulisi ottaa käyttöön terveystarkastuksen uudet tietorakenteet sekä Puolustusvoimille lähetettävä lausunto, mistä aiheutuisi myös kustannuksia. Esitetty kustannusarvio tarkentuu, kun on selvitetty olisiko toteutus valtakunnallinen vai hyvinvointialuekohtainen, ja missä määrin olisi mahdollista hyödyntää jo aiemmin tehtyä kehittämistyötä.

Työryhmän esittämän uudistetun integroidun terveystarkastuksen toteutuessa, tulisi säädöksiä täsmennettäessä huomioida terveystarkastusten kustannusten jakautuminen Puolustusvoimien sekä hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin kesken. Nykysäädösten mukaan Puolustusvoimien on suoritettava hyvinvointialueelle sekä Helsingin kaupungille korvaus kutsunanalaisille perusterveydenhuollossa suoritetuista tarkastuksista, tutkimuksista ja toimenpiteistä sekä

lääkärin osallistumisesta kutsuntatilaisuuteen. Korvaus on 50 prosenttia Puolustusvoimien ja hyvinvointialueen tekemän sopimuksen mukaisista kustannuksista tai mikäli kustannuksista ei ole sovittu, on korvaus 50 prosenttia palvelun tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista. Kustannusten jakautuminen jää selvitettäväksi myöhemmin, samoin kuin myös kehittämishankkeen kustannusten jakautuminen.

4.2.4 Toimeenpanon aikataulu

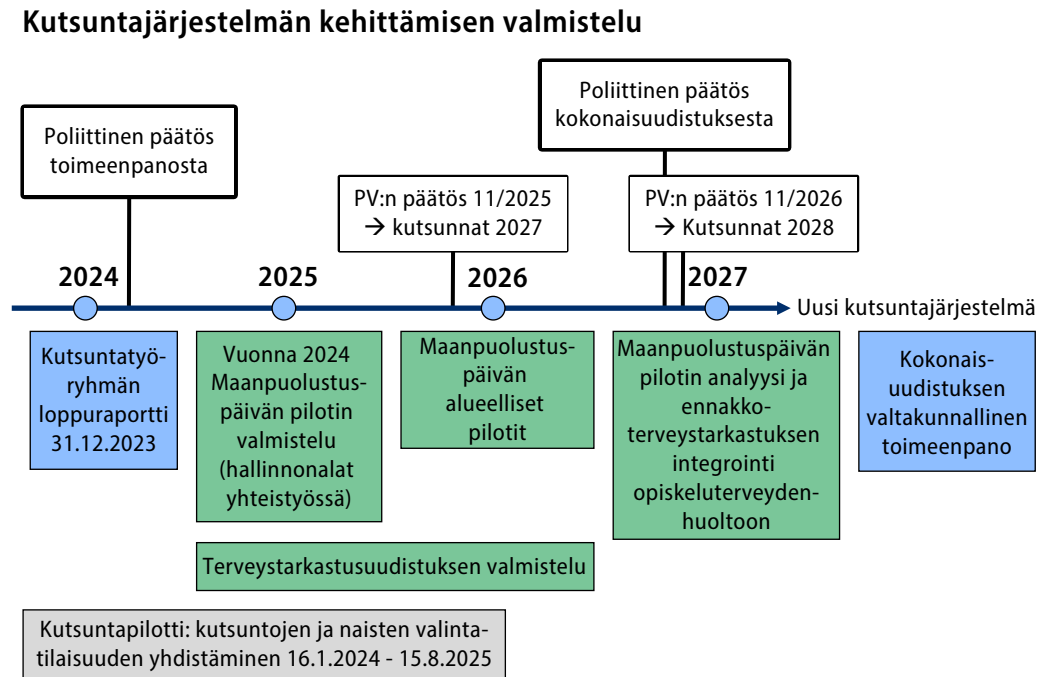
Uudistuksen toimeenpano edellyttää poliittisia päätöksiä työryhmän esityksistä. Edellyttäen, että poliittiset päätökset uudistuksen toimeenpanosta tehdään alkuvuonna 2024, kutsuntauudistus voisi kokonaisuudessaan olla käytössä vuonna 2027–28.

Oppilaitoksissa toteutettavan maanpuolustuspäivän pilotin valmistelu ajoittuisi vuodelle 2024 ja pilotointi aloitettaisiin vuonna 2025. Pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella maanpuolustuspäivän kehittäminen valtakunnalliseksi konseptiksi voitaisiin toteuttaa aikaisintaan vuosien 2026–2027 aikana.

Ennakkoterveystarkastuksen sisällyttäminen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen esitetyllä tavalla edellyttäisi säädösmuutoksia. Työryhmä esittää kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen uudistamista toteutettavaksi niin, että hallituksen esitys annettaisiin osana sosiaali- ja terveystoimen palvelurakennuudistusta vuoden 2024 aikana. Säädökset voisivat tulla voimaan vuoden 2026 aikana, muutoksen edellyttämien tietoteknisten ratkaisujen toteuttamisaikataulusta riippuen.

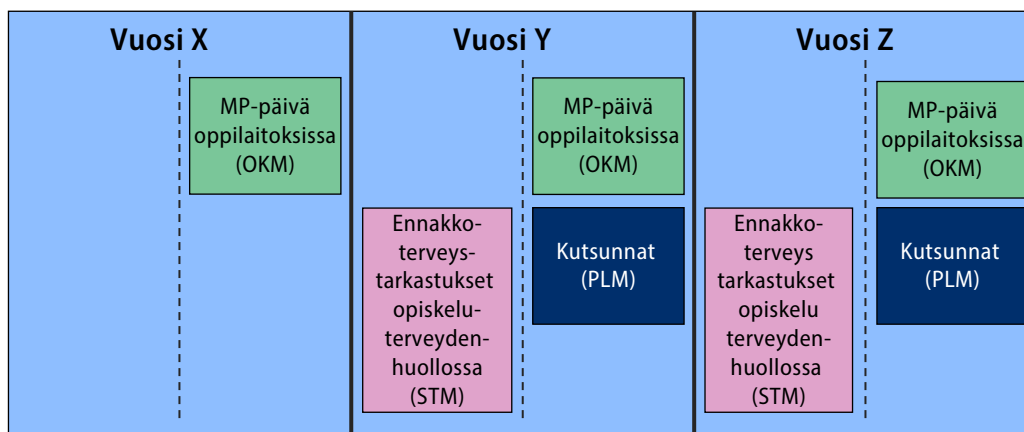
Osana kutsuntauudistusta Puolustusvoimissa pilotoidaan naisten vapaaehtoisen asepalveluksen valintatilaisuuksien yhdistäminen miesten kutsuntoihin. Pilotti ajoittuu vuosille 2024–25 ja uudistus valmistaudutaan ottamaan käyttöön tältä osin vuonna 2027.

Kuvio 8. Työryhmän esitys uudistuksen aikataulusta

Kuvio 9. Työryhmän esitys uudistuksen aikataulusta

Uuden kutsuntajärjestelmän rytmitys

4.2.5 Lainsäädännön muutostarpeet

Työryhmä esittää, että raportissa tunnistetut säädösmuutostarpeet tarkastellaan yksityiskohtaisesti toimivaltaisessa ministeriössä ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin kutsuntaprosessin kehittämiseksi.

Jatkotoimien osalta toimivaltaisissa ministeriöissä selvitetään, miten ja missä laajuudessa uusi sääntely vaikuttaisi tosiasiallisesti yksilön asemaan, oikeuksiin ja velvollisuuksiin, viranomaisten tehtäviin, vastuisiin ja velvoitteisiin sekä käytettävissä oleviin resursseihin. Sääntelyn harkinnassa arvioidaan eri vaihtoehtoja ja niiden perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia Suomen perustuslain, kansallisen lainsäädännön, osin EU:n lainsäädännön ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden asettamien oikeudellisten raamien puitteissa. Johtopäätöksensä työryhmä katsoo, että ainakin seuraavia säädösmuutostarpeita tulee tarkastella ja arvioida yksityiskohtaisesti.

Asevelvollisuuslaki

- Oppivelvollisuusikäisten nuorten terveydentilaa koskevan kyselyn ja ennakkoterveystarkastuksen integroiminen toisen asteen opiskeluterveydenhuoltoon
- Hyvinvointialueen edustajan huomioiminen kutsuntalautakunnan kokoonpanossa

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

- Asepalvelukseen hakeminen, terveystarkastusten järjestäminen opiskeluterveydenhuollossa ja naisten valintatilaisuuden integrointi asevelvollisten miesten kanssa.
- Mahdollistetaan se, että kutsuntalautakunnan kokoonpanolla pystyy uudistetussa kutsuntatilaisuudessa tekemään hallinnolliset päätökset myös naisille heidän valintatilaisuudessa

Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

- Henkilötietojen käsittely, viranomaisten oikeus saada ja luovuttaa ikäluokan henkilötietoja.

Terveydenhuoltolaki

- Oppivelvollisuusikäisten nuorten kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksen sisällyttäminen hyvinvointialueen järjestämän opiskeluterveydenhuollon tehtäviin
- Terveystarkastusten kustannusten jakautuminen Puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden välillä.

www.defmin.fi

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Eteläinen Makasiinikatu 8
PL 31, 00131 HELSINKI
Puhelin: 0295 16001 (vaihde)

ISBN: 978-951-663-459-6 PDF
ISSN: 2489-3951 PDF